

Nemunas

Nr.3
(276-717)

2010 m.
sausio 21-27 d.

Kaina 2,50 Lt

KAUNO KULTŪROS IR MENO SAVAITRAŠTIS

Kur suslėpti stebuklai? 2 p.

Teatro mokyklėlei „Mano teatras“ – 10

Gediminas JANKAUSKAS

„S“ kino
pinklėse

Ugnė KRAULAIKYTĖ

Magiškų akių
paslapty

Marija MACIJAUSKIENĖ

Vieno
laikotarpio
dienoraštis

Povilas S. KRIVICKAS

Maliarija
8 p.

Vilniaus langas

Andriaus JAKUČIŪNO
pokalbis su tapytoju,
prestižinio „Swedbanko“
apdovanojimo laimėtoju
Jonu GASIŪNU

10 p.

Kur suslėpti stebuklai?

Teatro mokyklėlė „Mano teatras“ švenčia sukaktuvės. Vadovė, aktorė Nijolė Lepeškaitė ir aktorė, režisierė Inesa Paliulytė – pačios tikriausios liudininkės, nes kartu su vaikais vis dar nepavargsta augti. Viskas prasidėjo nuo teatro fojė ar rūsio, vos keiliolikos vaikų, o baigėsi... Ne ne, niekas nesibaigė. Vos pradeda mažibėgti ir kurti tikrų tikriausią profesionalų teatrą. Už tai Kauno valstybinio dramos teatro spektaklio „Anderseno gatvė“ režisierių ir pjesės autorei I. Paliulytei įteiktas Auksinis scenos kryžius, „Fortūnos“ diplomas už vaikų kūrybiškumo atvėrimą ir skatinimą. Po kelerių metų pagal Janušo Korčako kūrybą bei biografiją sukurtas spektaklis „Liūdnas Dievas“ nominuotas „Auksiniu scenos kryžiumi“ už geriausią spektaklį suaugusiesiems, o „Fortūnos“ prizu pripažintas kaip svarus indėlis į teatro pedagogiką ir Kauno dramos teatro kūrybinį gyvenimą. Tačiau ne diplomai ir apdovanojimai vaikus į mokyklę traukia. Veikiausiai kažkokie stebuklai...

Mokyklėlė „Mano teatras“ prie Kauno dramos teatro mažuosius uždo profesionalūs menininkai. Šokio bei scenos jūdesio pedagogės – Rasa Magilaitė-Sviderskiene, sukūrusi choreografiją

Daugelio spektaklių pjesių autorė, režisierė ir aktorė Inesa Paliulytė „Anderseno gatvėje“.

– Didelių dalykų ar įvykių pradžios dažniausiai būna labai paprastos. Kam nors ima ir šauna į galvą mintis, o tada jau viskas pamažu juda į priekį. Ar jūsų pradžia irgi tokia nepaprastai paprasta?

Nijolė Lepeškaitė: Ši mintis kilo tuometiniam teatro vadovui Vidmantui Bartuliuui. Atėjo ir pasiėlė įkurti teatro mokyklę, nes jau tada dirbau su vaikais mokykloje. Man reikėjo pagalbininką, todėl pasikvietiau Inesą, parengusi teatrinių ugdymo programą mažiemis vaikams. Pradėjome dirbtis vos su keliais vaikais, dažniausiai teatro fojė ar rūsyje, tačiau jautėmės ramios, nes mus teatras labai palaikė.

Inesa Paliulytė: Po gerų metų mes kartu su Suzuki talentų mokykla įgyvendinome muzikinių projektą „Būk varle ir tu!“. Mokyklos auklėtinė buvo labai daug, o mūsų – vos keliolika. Apie jokius spektaklius net negalvojome. Tačiau teko pasiraftoti rankoves ir kibti į darbą, rašyti scenarijų ir režisueri miuziklą. Dabar net sunku išsivaizduoti, kaip suvaldėme tokią minią. Tai buvo neįtikėtina vėlesnių darbų pradžia.

Mums rūpėjo ugdymas teatro menu, vairo dvasinis augimas, buvimas kartu. Nesvačiojome apie spektaklius ir nesirengėme ruoštis aktorių. Norėjome ir tebenorime padėti užauginti kūrybingą žmogų, kurio potencialo neužgožtų šiuolaikinės technologijos.

– Tačiau sceninė veikla vis dėlto kažkaip išsiūbavo?

N. L.: To „siūbavimo“ kaltininkė yra Inesa. Kažkada jai kilo mintis, išgirdus Raigarsto Tautkaus parašytą dainą „Balionų pardavėja“.

I. P.: Tuo metu spaudoje pasirodė mano „Laisvės alėjos pasakos“. Užuomazga buvo, teliko parašyti pjesę. Teatro vadovai spektaklio norėjo, tad dirbome apsuptyti profesionalių padėjėjų. Taip gimus pirmasis miuziklas „Laisvės alėja – sekmadienis“ – šviesus ir džiaugsmingas spektaklis. Jame dalyvavo té-

beveik visiems mokyklėlės spektakliams, ir Asta Brilingienė. Aktoriai ir teatro pedagogai Daiva Rudokaitė ir Tomas Erbréderis. Spektaklius padėjo kurti žymūs, profesionalūs menininkai, gera noriškai talkinantys vaikams (užmokesčio jie negauna arba tik simbolinių): kompozitoriai Faustas Latėnas, Zita Bružaitė, Raimondas Tautkus, scenografe Kotryna Daujotaitė, poetė Ramutė Skučaitė. Mokyklėlė Seimo narė Dalios Teišerskytės jautriu rūpesčiu gavo Vyriausybės lėšų aplieštų patalpų Mažųjų teatro scenų kiemelyje remontui. Ir jau treji metai vaikai gali semtis teatro meno paslapciu naujai suremontuotose patalpose.

Gerų ir rūpestingų rankų vaikams labai reikia. Jei jas susišildytų ir atsakingi Vyriausybės žmonės... Apie tai svajoja teatro mokyklėlės mokytojai, nes jiems patiketas būrys vaikų. Naudos nei pasversi, nei pamatuosi. Tačiau tik šiandien. Rytoj tie vaikai pražys, išsiskleis.

Mokyklėlės vadovė, aktorė N. Lepeškaitė ir teatro pedagogė, aktorė I. Paliulytė sukaktuviai proga kalbinome apie stebuklus ir vaikus, prašome prisiminti, kas nutiko per dešimtį metų, ir pasidžiaugti tuo, ką turi šiandien:

Mokyklėlės vadovė ir aktorė Nijolė Lepeškaitė su vaikais spektaklyje „Liūdnas Dievas“.

vai, vaikai ir mes, profesionalūs aktoriai. Gėris laimi, blogis nugalimas. Mažiesiems artistams teko mokytis pačių paprasciausiomis dalykų, kurie suaugusiesiems atrodo elementarūs. Spektaklis pavyko, buvo mielas, šiltas, dvelkė senojo Kauno dvasia. Prabėgo septyneri metai, o spektaklyje vaidinusi vos dveju metukų Vėjūnė tebelanko mokyklėlė ir atlieka ne vieną atsakingą vaidmenį. Tokiu „veteranu“ turime ir daugiau. Mes augame kartu su jais. Esame dėkingi tokiai ištikimuolių tėveliams, kurie nedvejodami aukoją savaitgalius teatrui, užkūlisiuose stebėdami ir globodami ne tik savo vaikus. Ko gero, jie įtikėję pozityvia teatro galia jų vaikams.

– Panau, kad jūs užpildydavote visą repertuarinių spektaklių vaikams nišą teatre? Juk tai sudėtingas ir sunkus darbas, turintis savo principus.

I. P.: Ne, spektakliai vaikams iki scenos remonto Dramos teatre buvo visada vaidinami. O mūsų spektakliai yra lyg pasitikrinimas, kiek jau paaugome, subrendome, ką galime. Pasirodo – daug. Žiūrovui sunku patikėti, kad trimečiai gali labai paprastai ir įtikinamai vaidinti.

N. L.: Niekada nesistengėme rūpintis vaikų užimtumu. Mūsų vaikai tobuleja seniausiai Lietuvos teatre, kultūros erdvėje. Esame savo iškietai pakeleiviai. Juk spektakliuose vaidiname ir mes, mokyklėlės pedagogai, tai ir mūsų kūryba, savirealizacija. Juk ne paslaptis, kad teatre ne visada esi „sotus“ darbo. Todėl kuriame kartu. Nesiengiamame kasmet išleisti po spektaklį. Jie turi subrėsti. Inesa yra pagrindinė mūsų pjesių autorė. T. Erbréderis taip pat pastatė antrajį miuziklą: R. Skučaitės ir Z. Bružaitės „Kas liepynė išsipyne“. Jame vėl kartu vaidino mamos ir vaikai.

Spalvingas ir kerintis gyvūninių pasaulių užbūrė artistus ir žiūrovus.

I. P.: Pamokėlėse mes žaidžiame teatrinius žaidimus, laviname dėmesį, vaizduotę, na, o repetuojant spektaklį tenka sunkiai dirbtis. Čia nėra lengvų pramogų ar efektų. Su pačiais mažiausiaisiais tenka viską kantriai ir ilgai kartoti, nepamirštant, kad tai žaidimas. Vaikui turi būti įdomu. Ateina visokių vai-

ku: hiperaktyviu arba labai nedrasių, užsisklendusių. Taip gera matyti juos besiskleidžiančius, atsiveriančius.

Mano spektakliai gimus beveik cikliškai kas trejus metus, nes tai išties nelengva. Sudėtinga vaidinti teatre, tačiau ten atsakai tik už save. O čia tenka jaudintis už visus ir suvaldyti didžiulį būrį vaikų.

N. L.: Mūsų vaikai suvokia, kas yra profesionalūs teatras. Tai atsakomybė, pagarba, susikaupimas ir nenuskakomas kūrybos džiaugumas, išgyvenamas kartu. Dabar profesionalus ir mėgėjiškas menas dažnai tapatinamis. Todėl tenka kalbėti, kas yra profesionalumas, kas slypi anapus žodžio ir veiksmo.

I. P.: Isėjimas iš Didžiosios scenos mums buvo lyg naujo etapo pradžia. „Anderseno gatvė“ pastatėme Ilgojoje scenoje, kuri priminė gatvę. Joje vaidinti daug sunkiau, nes žiūrovas čia pat, atsakomybė didesnė. Dar tyliau, dar rimčiau, atsakingiau. Ir jie tai pajégia. Mūsų vaikai brandūs ir atsakingi žmonės. Vyresnieji globoja mažesniuosius. Spektakliai uždo savidisciplina, pareigos jausmą, nes esame susiję vieni su kitaais. Rašiau pjesę, nes tokiai, kuriose vaidintų tokia daugybė vaikų, nėra. Pasitelkiau H. Ch. Anderseno biografiją, kuri dramaturgijos, konflikto skumu turėjo daugiau nei pasakos.

N. L.: Galime džiaugtis, kad mūsų spektakliai, kurie galėtų būti saviveiklinio lygio, yra brandūs meno kūrinių ir vertinamų pačių rimčiausiai kriterijais, solidžiai teatrinių apdovanojimais. Taigi užaugome. Išitiškinome, jog vaikai gali ir turi spręsti opias, skaudžias ir amžinas problemas.

I. P.: Pjesė „Liūdnas Dievas“ buvo rašoma Ilgajai salei, kiekvienam joje vaidinsčiam aktoriui. Rašydama aš jau mačiau spektaklį, girdėjau kalbančius aktorius. Todėl režisueri buvo lengviau, tačiau vis tiek užtrukome ilgiau nei pusmetį. Dirbant su vaikais būtina neįtikėtina kantrybė, didžiulė meilė ir tikėjimas jų galimybėmis. Kaip išaiškinti šiandienos vaikui, kas yra getas ar badas? Vaikams rodėme Andrzejus Wajdos filmą „Korčakas“. Vieni tuo metu siautėjo, o kiti net ir nesuprasdami kalbos pajuto atmosferą. Gir-

dėjome, kad net interneite kilusi diskusija dėl šio spektaklio. Yra žmonių, kurie mano, jog vaikams negalima patirti kančios, kad jis žlugdo asmenybę. Esu tikra, kad kančia ugdo žmogų. Be jos auga paprasciausia turėtojų karta. Karta, ipratusi gauti, o ne duoti. Tokie „greito maisto“ vartotojai. Menas neįsivaizduojamas be proceso, įsigilinimo ir... kančios.

N. L.: Man atrodo, kad jokios atviro kancijos spektaklyje ir nėra. Téra jos aidas. Vai kancijos negalima auginti šiltnamio sąlygomis. Galėtų gale įvairiausius sunkumus jie lengviau išveria, nes gal ne viską supranta. Net ir balsiausiomis sąlygomis gyvena savo gyvenimą, žaidžia, prisitaiko.

I. P.: Niekam ne paslaptis, kokia smurto vaizdų gausa vaikus pasiekia informacijos priemonėmis. Todėl mūsų spektaklyje rodoma kančia tik taurina. Man didžiausia dovana po spektaklio buvo išgirsti vienos moters prisipažinimą, kad savo vaiką ji būtų auginusi visai kitaip, jei būtų susipažinusi su J. Korčako idėjomis.

N. L.: Yra vaikų, kurie nenori vaidinti spektakliuose, o tik lankytis mokyklėlė. Jiems nereikia savirealizacijos. Kiti tiesiog pešasi dėl vaidmenų, kurių nėra tiek daug.

Būna, į mokyklę ateina jau gana dideilių, labai nedrasių vaikų. Mes visada sakome, kad aktorių neruošiame ir priimame visus, kurie tik nori. Labai džiugu matyti pasikeitusius, laisviau besijuaničius vaikus.

I. P.: Kartais matai, kad vaikas visiškai neskirtas scenai, tačiau tame įžvelgi asmenybę. Psychologai dažnai teatro etiudus vadina psychologiniais žaidimais. Jie tikrai padeda ugdyti asmenybę. Jei šie vaikai užaugas dori ir kūrybingi žmonės, gerbiantys savo artimą, tėvynę, mes būsime dirbę ne veltui.

N. L.: Žinoma, rezervato, kuriame bus atsijotos tik amžinosis vertybės, mes nesukurisime. Mokyklėlėje dirbtis su vaikais – atgava. Kartais ateini pavargės, be jégų, pradedi bendrauti su vaikais, ir jėgos gržta.

Mes daug kalbamės su vaikais. Dažnai nenuose jie neturi laiko ir galimybų bendrauti su artimaisiais. To trūksta ir mokyklose, nes visi susirūpinę žinių kaupimui, o ne ugdymu. Daugybė vaikų (ir jų tėvų) nėra lankęsi teatre, koncertuose.

Mokyklėlėje mokoma ne tik dramos, bet ir šokio, scenos jūdesio. Dirba atsakingi pedagogai, todėl ir užduotys rimtos, nelengvai įveikiamos. Maži vaikai mokosi žaisdami, o vyresnieji patys suvokia, koks sunkus ir aliantis aktoriaus darbas. Žiūrovai stebisi, kaip natūraliai mūsų vaikai vaidina spektakliuose. Tačiau tai pasiekiamas pragarišku darbu. Vaikai prikaupę gausybę teatrinių štampų, kuriuos reikia nubraukti.

– Kodėl mažam vaikui natūralumas nėra igintas, jis lyg ir naturėjo laiko apaugti ne reikalinga informacija? Gal ką nors blogai darome mes, suaugusieji?

I. P.: Toks yra stereotipas. Teatras? A, tai kažkas netikra, dirbtina. Prikljuoti ūsai, netiki ri jausmai ir t. t. Beveik nėra pedagogų, pasirengusių ugdyti vaikus teatro menu vaikų dėžyje ar mokykloje. Todėl vaikai kartoja tekštą nurodytomis dirbtinomis intonacijomis visiškai nesuvokdami, ką ir kodėl reikėtų veikti scenoje. Tai kenkia asmenybės raidai. Jie turi būti laisvi ir laimingi. Vaikai turi žaisti, nes ankstyvajame amžiuje teatras ir yra žaidimas. Teatras nėra žodžiai, tai jausmai, veiksmai, nuojaudos, klausimai ir atsakymai. Pagaliau – dialogo su visuomenės metodas. Ir labai paveikus.

Nukelta i 9 p.

Adskio krislas

Ministrui Ušackui
dėl klausos ar dėl būdo
nesiseka pūsti
i Prezidentės dūda.
Numanom, kuo baigsis
galų gale
nedrausmingas grojimas
sava dūdele...

Ušackis

Gediminas JANKAUSKAS

Sunku nepastebėti, kad Europos kino intelektualai, matyt, pavargę nuo egzistencinių dvasinių problemų, sutartinai metėsi į kitą kraštinumą – prie nuodėmingo kūno reikalų. Anksčiau menininkus labiau domino „sielos pornografija“, o dabar retas „intelektualius“ vadinamas filmas apsieina be atviro genitalijų vaizdavimo. Spauda su pasimėgavimu komentuoja, kad aktoriai filmuose nebeimituoja lytinį aktų, bet iš tikrujų TAI daro.

„S“ kino pinklėse

Dingsta vertinimo kriterijai

Dingsta aiškūs tokio kino vertinimo kriterijai. I „aukštajų meną“ ima pretenduoti ir mūsų ekranuose demonstruotas prancūziškas feministinis klidesys, pavadintas „Romansu“ (1999 m., režisierė Catherine Breillat), o panašų primityvų niekačą „Išdulkink mane“ (2000 m., režisierė Virginie Despentes) kai kas net pasiskubino pavadinti moderniai išprotejusio pasaulio metaforą.

Anksčiau (senais gerais laikais!) tokie filmai geriausiu atveju buvo vadinami marginaliniai reiškiniai arba rodomi tik „X“ kategorijos kino teatrause, o dabar be jų neapsieina pagrindinių kino festivalių konkursinės programos. Kartais jie net tampa žuri favoritais. Pagrindiniu prizu Berlyno kino festivalyje apdovanotas prancūzų režisierius Patrice'o Chereau „Intymumas“ (2001 m.) žiūrovams suteikė galimybę pasiusti smalsuoliais, pro raktą skylutę žvelgiančiais į svetimą miegamajį. Bet ir per didinamą stiklą išižiūrėjus šioje istorijoje apie kartą per savaitę tuščiaime bute trumpam seksui susitinkančios porelės santykius nesimatė net užuominos apie šiltus žmogiškus jausmus. O be jų plikas seksas tėra kūnų gimnastika arba, paprasciau kalbant, tikra pornografija.

Šokiruojamų scenų netrūko ir Peterio Haneke's „Pianistėje“ (2001 m.), sukurtoje pagal mūsų skaitytojams žinomą Noblio premijos laureatės Elfriede's Jelinek romaną ir Kanuose pelniusioje Diddij žiuri prizą. Kritikai tąsyk gyre bekompromisė austrių režisieriaus

manierą ir pagrindinių aktorių porą (Isabelle Huppert bei Benoit Magimelis Kanuose taip pat buvo apdovanoti), bet taip ir liko neaišku, kaip reikia vertinti sceną, kurioje filmo herojė, muzikos profesorė Erika Kohut, skutimosi peiliuku susižaloja lyties organus – kaip ypatingą moteriškos natūros subtilybę ar klinikinės beprotystės išraišką. Dar toliau šia linkme eina intelektualias provokacijas mėgstantis Larsas von Trieras, pernai sukurtais „Antikriste“ stambiu planu parodęs žirklėmis nukerpama kliotori.

Prancūziškos meilės teorijos

Kai reikia lakoniškai charakterizuoti pagrindinių Europos tautų svarbiausius bruožus, dažniausiai griebiamasi į pasąmonę įkaltų stereotipų: vokiečiai – racionalūs ir pareigingi, belgai – ramybės įskūnijimas, italai – impulsyvūs, ispanai – paradoksų kamuolai, rusai – protu nesuvokiamu slaviška siela. Na, o prancūzai, žinoma, geriausi meilės reikalų žinovai. Panašiomis charakteristikomis mirga ne tik anekdotai, bet ir visa klasicinė literatūra, kurioje apstū prancūziškų *ars amandi* (meilės meno) pavyzdžiai.

Garsi rašytoja Marguerite Yourcenar taip aiškina pagrindinę savo tautiečių „maniją“: „Prancūzai patvertė meilę gyvenimo stiliumi, sukūrė konkrečią meilės formulę ir, ja iškėjė, privertė save išgyventi meilę atitinkamu būdu, nors jeigu šios literatūrinės tradicijos nebūtu, jie meilę išgyventų visai kitaip.“ Anot rašytojos, tik Prancū-

zijoje galėjo būti pasakyti La Rochefoucauldo žodžiai apie tai, kad „dauguma žmonių visai nebūtų patyrę meilės, jeigu nebūtų taip dažnai apie ją girdėję. Šioje šalyje visi tampa priklausomi nuo literatūrinio meilės supratimo, kurį sudaro prancūziškos meilės kanonas, pradedant „Andromacha“ ir bai-giant „Jausmų ugdymu“. Tokioje meilėje daug sąlygiškumų. Bet joje, deja, nėra sakralumo, kurį seniai pakeitė veidmainystė ir nepadaromas“.

Prancūzai ne kartą ir kine diktavo madas ar tendencijas. Ypač tobulinant meilės meną ar formuojant lemtinges moters (*femme fatale*) īvaizdį. Erotizmas tokiuose filmuose, žinoma, buvo tiesiog privalomas elementas. Tačiau libertinizmo tradicių palikuonys anksti išmoko pa siekti maksimalaus efekto be grubaus naturalizmo. Dar Pirmojo pa Saulinio karo metu fenomenalaus populiarumo sulaukė aktorė Musidora (toks buvo Jeanne'os Roques sceninis pseudonimas), kuri „Vampyrų“ (1915 m.) kino seriale dėvėjo kūno formas pabrėžianti šilkinių triko. Tokia pat galvą dengianti gaubšlė dar labiau išryškino veido ovalą, sodrias lūpas ir dideles akis. Jokio nuogo kūno, bet „įkalintas“ į juodo šilko drabužius moterišku mas skleidė nuostabų geidulingumą. Gerokai vėliau susiformuos pagrindinis feministinės kino kritikos teiginys, kad kino kameros akis vi sada perteikia vyro žvilgsnį į moterį kaip į seksualinio geismo objektą. Sunku ginčytis su šia aksioma, juolab kad iki nesenų laikų filmų kūrėjai su retomis išimtimis buvo

„Emanuelė“ (aktorė Sylvia Kristel).

tik vyrai. Bet argi ne jie išugdė pačias garsiausias prancūzų dailės istorijoje skandalas susijęs su Gustave'o Courbet paveikslu „Pasaulio ištakos“ (*L'Origine du monde*, 1866 m.). Ši intymiausią moters kūno vietas „portretą“ taip ilgai lydėjo pasipiktinimų lavinos, kad placių pripažintu meno faktu G. Courbet šedevras tapo tik 1995 m., kai užémė nuolatinę vietą Orsay muziejaus ekspozicijoje. Panašiais raskursais moters kūną kine anksčiau filmavo tik pornografinių filmų autorai, kurie visuomet stengesi išlikti anonimais ir į jokį meną, žinoma, nepretendavo. Tačiau viskas keičiasi. 1999 m. Kanų festivalyje pirmininkaujančio Kanados režisieriaus Davido Cronenbergo dėka buvo įteisinta „naujojo moralumo“ savoka, kurios rezultatas – „Auksinė palmės šakelė“ ir prizai už pagrindinius vaidmenis prancūzų režisieriaus Bruno Dumonto filmui „Žmoniškumas“ (*L'Humanité*). Dviejose labiausiai šokiruojančiose „Žmoniškumo“ scenose stambiu planu pavaizduota vagina. Kai kurie kritikai šiuos kadrus pavadino „tiesos vartais“. Terminas, žinoma, ne prastesnis už „Pasaulio ištakas“. Tik persasi mintis, ar filmas nebūtų galėjęs apsieiti be tokijų „ginekologinių“ detalių? Ypač pirmoje scenoje, vaizduojančioje išžagintą ir nužudytą merginą (antrą kartą tokiu pat raskursu nufilmuota gyva herojų gundanti „karšta gelmė“).

Pasaulio ištakų beieškant

Visais laikais bet kokius nukrypimus nuo tradicijų, vaizduojant nuogą kūną, lydėjo audringi gin-

„Pianistė“ (aktorė Isabelle Huppert).

„Intymumas“ (aktoriai Markas Rylance'as ir Kerry Fox).

Nukelta į 4 p.

„S“ kino pinklėse

Atkelta iš 3 p.

Tiesą sakant, panašūs pornografinių vaizdelių kine būta ir anksčiau. Tik prieš juos vardijant reikėtų tiksliai nubrėžti takoskyrą tarp erotikos ir pornografijos. O ji, kaip dažniausiai sakoma, kiekvienam yra individuali, ir bandymai suformuluoti aiškius apibrėžimus kol kas įtikinamų rezultatų neduoda (net Lietuvoje prieš keletą metų suburta intelektualų komisija pripažino nesugebanti rišliai paaiškinti, kas yra „dar erotika“, o kas – „jau pornografija“). Stebtis nereikėtų. Néra visus tenkinančio sutarimo ir dėl kitų Eroso pasireiškimų. Anot jau minėtos M. Yourcenar, „tik dėl kalbos skurdumo žmonės tapatina meilę ir fiziologinių pasitenkinimą“.

Erotikos semiotika

Kad ir mes nenuslystume į vulgarų žodyną ar lengvabūdžius lingvistinius žaidimus, galime pasinaudoti Jelenos Davydovos pasiūlytais trimis „semiotiniais“ erotikos parametrais. Pirma, erotiką yra menas pa-sitenkinti geismu (su būtina susijaudinimo, paskatinimo ir atmetimo strategija). Antra, erotiką susijusi su konkretiu fonu – seksualinio pasitenkinimo poreikiu. Ir trečia, erotikos išraiškos ženklai reikalauja kur kas aukštesnio lygio semiotikos. Kiekvienas ženklas čia – tai stilizuotas ir estetizuotas seksualinio geismo signalas.

Pornografijoje viskas kur kas prasčiau. Čia nėra vietos vaizduoti, polisemijai (žodžio ar posakio daugiareikšmiškumui) ir interpretacijai. Gryna pornografija su menu neturi nieko bendra. Bet jį gali įgyti vertę kaip meninė provokacija arba sąmoningas iššūkis moralei, tradicijoms, padorumui. Švedų kine režisierius Vilgotas Sjomanas šį metodą aproboavo dabar jau klasika tapusiose filmuose dar prieš garsiąją seksualinę revoliuciją (tiesa, jo še-devrai „Mano sesuo, mano meilė“ ir „Aš smalsi“ buvo uždrausti daugelyje šalių arba turėjo pornografinio kino kategoriją). Analogiską drąsus eksperimentą prancūzų „Naujosios bangos“ klasikas Jeanas-Lucas Go-dardas pateikė 1972 m. filme „Viskas tvarkoje“. Tai buvo pikta satyra, nesenus 1968-ųjų įvykius vadinius „šiaudų liepsna“ ir karikatūriškai vaizdavus naujujų laikų „klassių kovą“ („Internacional“ dainuo-jantys mėsos kombinato streikininkai neleidžia reikalo prispiro kapitalisto į tualetą). Be jokios simpatijos pavaizduoti ir intelligentai. Yveso Montando suvaidintas TV režisierius ilgame monologe laidoja vi-sas ankstesnes savo iliuzijas, o da-bartinių gyvenimą apibréžia taip: „Mes tik einate į kiną, ryjame ir dul-kinamės.“ Jam antrina amerikiečių aktorės Jane's Fonda žurnalistė: „Tau rūpi tik viena. Amžinai galvojį vien apie penį moters rankoje. Pri-kliuko ši vaizdeli ant savo kaktos.“ Skambant šiai herojaus slapčiausiu minčių charakteristikai beveik pu-se minutės (!) per visą ekraną toks vaizdelis ir rodomas. Be konteksto tokia fotografija būtų tikras porno. O kontekste...

Po apgaulingu pavadinimu

Iš gausybės tokio plano produkcijos malonai išskiria keli nesenai sukurti filmai. Kai kurie prancūzų režisieriai pasiūlė naujų subtilios problemos sprendimo variantą. Šios takto esmė – filmo pavadinimo ir turinio kontrastas. Po „Žmo-niškumo“ triumfo Kanuose pasirodė Fredericko Fontaine'o filmas „Pornografinis ryšys“ (1999 m.), kurio pavadinimas gali suklaidenti tuos, kuriems žodis „pornografija“ reiškia tik vulgarios fiziologijos

vaizdelius. Nieko tokio šiam filme nėra, o nemažai vietos užimančios sekso scenos – labai subtilios ir netgi skaicišios. Tai dviejų vienių žmonių drama. Jie susitinka mažoje Parizieus kavinukėje tam, kad netrukus atsidurtų viešbučio kambarje. O kai šiam „pornografiniame ryšyje“ pakvimpia tikrais jausmais, istorija baigiasi.

Panašiai totalios vienatvės atmosfera dvelkia kiekvienas „Erotinės Rišaro istorijos“ (2007 m., režisierius Damienas Odoulas) kadras. Tra-giškai pasibaigiant istorija pasakoją apie savo gyvenimą pavojingu eksperimentu pavertusį vyriškį Rišarą O. Iš jo pavardės likusi viena raidė signalizuoją apie tai, kad autoriai pasiryžo pateikti „išvirščią“ prancūzų erotinės literatūros klasikos kūrinio versiją. Čia polemizuo-jama su rašytojos Dominique Aury romanu „O istorija“ ir pagal šią knygą 1975 m. sukurtu filmu, kurį pa-statė „Emanuels“ tėvas Justas Jaekinas, ilgai laikytas švelnios pornografijos kanonų meistru. D. Aury he-rojė, tapusi erotinio smurto viduramžių menančioje pilyje auka ir dėl to jaučianti begalinį pasitenkinimą, tebuvo panaši į markizo De Sade'o Žiustinos seserį. O „Erotinės Rišaro istorijos“ herojus (jį tiesiog tobulai suvaidino vienas geriausiai dabartinių Prancūzijos kino aktorių Mat-

ieu Amalricas) greičiau panašus į egzistencialistinio liūdesio apimtą Don Žuaną, pagaliau suvokusi, kad nuolatinis naujų geismų patenkinimo troškimas ištumė į baisias vienatvės gelmes, iš kurių išsikapstytį jau neįmanoma.

Seksas ir pseudofilosofija

Bet paskui šiuos tikrai talentingesus kūrinius jau ritasi pigių pamégdžiojimų banga. Kaip joje atskirti tikrą daiktą nuo spekuliacijos?

Vėl rudenį mūsų didžiuosiuse ekranuose rodyto filmo „Nimfomanės užrašai“ (2008 m.) autoriai gerai perprato „intelektualios pornografijos“ pamokas, bet ryžosi eiti dar toliau – į filosofinių apibendrinimų pa-sauli. Dar prieš filmo titrus sužino-me, kaip pagrindinė herojė Valerija prarado nekaltybę, ir ši patirtis pa-žadino nenugalimą jos norą kuo dažniau testi seksualinį pasitenkinimą. Pradžioje mergina galvojo, kad tai kažkas nenormalaus, net išdrėjo pa-sikonsultuoti su savo senele (ją su-vaidino genialaus komediografo Charleso Chaplinio dukra Geraldine), iš kurios gavo vertingą patari-mą: „Aš visą gyvenimą turėjau tik vieną vyra, bet jeigu galēčiau viską pradeti iš naujo, pasistengčiau per-miegoti su kuo tik galēčiau.“ – „Ge-rai būtų, jeigu visi taip galvotų“, – ramiai atsidūsta anūkė ir daugiau

nekvaršindama sau galvos stačia galva neria į geidulingumo sūkurius.

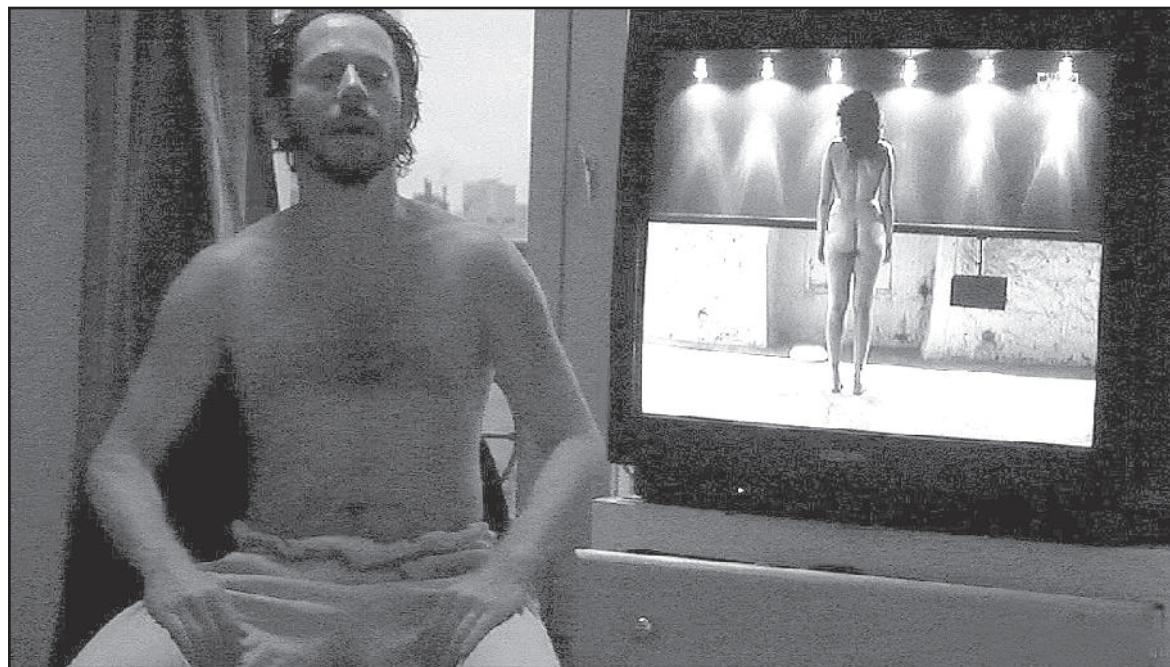
Sekso pozų įvairove „Nimfomanės užrašai“ galėtų sėkminges konkuruoti su „Kamasutros“ iliustracijomis, o kad žiūrovai nepagalvotų, jog žiūri banalų pornografinį filmą, autorai stengiasi gausias sekso sce-nas derinti su, jų manymu, giliomis „filosofijos“ sentencijomis. Dauguma jų, kaip ir jau pateiktos citatos, kelia juoką arba bent jau verčia jaustis nepatogiai. Bet malonių po-jucių slidina Valerija džiaugsmingai skuba pasidalinti savo išgyvenimais su žiūrovais. Ypatingo pa-minėjimo vertas toks iš jos lūpų išsprūdės perliukas: „Su kiekvienu orgazmu dalelė manęs lieka amžinąjė – tai tarsi nemokamas ke-lialapis į nemirtingumą.“

Amerikiečių režisierius Woody Allenas juokais saké, kad normalus vyras apie seksą galvoja kas septynias minutes. „Nimfomanės užrašų“ herojė, regis, apie nieką kitą iš viso negali galvoti. Tik neskubėkite jos vadinti nimfomane. Nes mirties pale gulinči Valerijos senelė paskel-bia, jog „nimfomaniją“ sugalvojo vyrai, kad taisyklių nesilaikančios moterys jaustysi kaltos“. Sutikime, „pa-dykiuoms“ šiuolaikinėms moterims toks nechrestomatiniis konkretaus reiškinio apibréžimas bus kur kas aiškesnis ir suprantamesnis. Juolab kad vyrai-patinai, kurie suteikia Valerijai taip jos geidžiamą malonumą, filme yra vien mémés, psichopatai, seksualiniai maniakai arba sadistai. Net kyla negeras įtarimas, kad filmą sukūrė kokia nors vyru gimi-nę niekinanti feministė. Nieko pa-našaus! Jei tikėsite titrais, jo režisierius yra Christianas Molina. Už-tai filmas sukurtas pagal Valerie Tasso romaną. Ir tai daug ką paaškina. Ispanijoje gerai žinoma rašytoja yra tikra sekso reikalų ekspertė, turinti seksualinės terapijos (INCISEX) mokslo diplomą. Juo apsiginklavusi V. Tasso nusprendė ką tik gautas žinias suderinti su praktika ir kurį laiką dirbo prostitute. Ši patirtis ne-trukus buvo aprašyta jos knygoje „Nepasotinamoji. Prancūzų merginos seksualiniai nuotykiai Ispanijoje“ (2003 m.). Vėliau gimi dar dvi knygos „Naktinis Paryžius“ (2004 m.) ir „Kita lyties puse“ (2006 m.).

„Kad ir kaip ignoruotum taisykles, privalai jas gerbti“ – tai skamba šios sekso ekspertės gyveniminiškas credo. Sakytum, kaip tolerancijos apoteozė. Deja, „Nimfomanės užrašuose“ dažniau girdimos visai kitokios mintys, labiau panašios į radikalius lozungus. Pavyzdžiu: „Vyras, kuris myli moteris, vadina-mas mačo, o vyrus myliinti moteris pravardžiuojama kekše. Štai tau ir lyčių lygybę.“

„Taisyklių nesilaikančios“ moterys dabar galės šią mintį cituoti, nu-rodydamos autoritetingą šaltinių. O toms, kurios filosofuoti nelinkusios arba eksperimentuoti dar bijo, skirta ši sentencija: „Niekada neatsisakyk to, ko trokšti, kitaip būtinai pa-sigailėsi.“

P. S. Jau ipusėjės ši rašinį supratau, kad net ir didesnės apimties straipsnyje sugebėsiu nužymėti tik virš vandens esančio ledkalnio kontūrus. Už pavadinime deklaruoja-mos problemos ribų, deja, liko Piero Paulo Pasolinio, Alaino Robbe-Grillet, Nagisos Oshimos, Peterio Greenaway'aus, Dereko Jarmano ir daugelio kitų erotinės tematikos kūrinių pasaulis. Vadinasi, bus ką nagrinėti vėliau.

„Erotinė Rišaro istorija“ (aktorius Mathieu Amalricas).

„Nimfomanės užrašai“ (aktorė Belen Fabra).

Ugnė KRAULAITYTĖ

„Jeigu per ilgai žiūrėsite į šios kaukės trečiąją akį, zombiais pavirsite“, – buvo juokaujama Viktoro Oranskio M. Žilinsko dailės galerijai dovanotą dailės dirbinių parodos atidaryme. Tačiau žmogiškasis smalsumas dažniau vadovaujasi ne atsargumo principu, pasiremdamas liaudies išmintimi, teigiančia, kad atsarga gėdos nedaro, bet priešingu credo, skambančiu maždaug taip: „Negalima, vadinas - reikia.“ Tad draugiškas išspėjimas, kad ir juokais ištartas, masino ilgėliau stabtelėti prie putliomis medinėmis lūpomis šelmiškai besišypsancios demono kaukės, atkeliausios iš Šri Lankos, ir žiūrint jai į veidą netikėti jos antgamtinėmis galiomis, tačiau pasimēgaujant paspoksoji į mistiškąją akį.

Trečiosios akies „kultas“ itin populiarus Rytų šalyse, induzimo kraštose ja vadinama pagrindinė čakra, esanti kakte (teigiamai, kad kadais realiai kiekvieno mirtingojo kakteje egzistavusios, bet laikui bėgant išnykusios, t. y. nusileidusios kažkur į kaukolės vidų, akies vietose industuoti pasizymimi taškelį). Tai viską matanti akis, kuria dievybės žviltę į visatos kampelius ir užkampius, permatę laiką visomis kryptimis, kaip ir dera dieviškoms būtybėms, regejo ir priesistorę, ir ateitį. Be abejo, kol dar gyveno legendose minimi triakiai žmonės, ir jie galėjo mėgautis panašiais malonumais. Nors dabar to džiaugsmo kažkodėl netekome, noro viską žinoti (o ypač ateiti!) liko apsciai. Vilties visada yra, tad ilgų treniruočių darbu galima mėginti atgaivinti trečiosios akies gebėjimus ir matyti jeigu ne ateiti, tai bent kiaurai sienas.

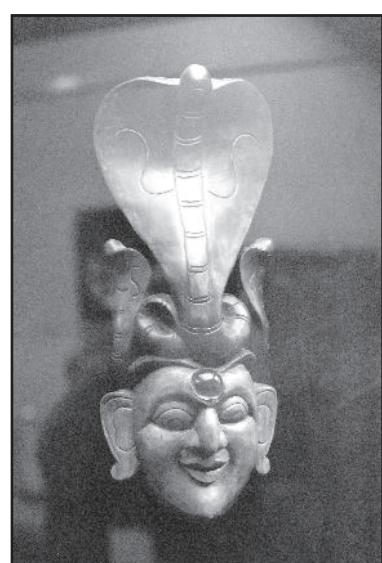
Tiek mitologijoje, tiek ir gyvenime svarbi ne vien trečioji akis. Akis - dvasinio ir protinio suvokimo, absoliutaus žinomojo ir visažinystės bei ižvalgumo simbolis, savotiškas sielos veidrodis. Ji dažniausiai siejama su „dvasiniu regėjimu“ arba apskritai - su dvasia, taip pat su šviesa ir saule. Daugelyje kultūrų Saulė suvokiamas kaip visa reginti akis ir vaizduojama jos pavidalu - pavyzdiui, sen. Egipto Saulės dievo Horo akis. V. Oranskio dailės kūrinių kolekcijoje išskiria dvi mėlyno fajanso kompozicinių *udžat* (*udjat*) akys, senovės Egipte laikytos galingais amuletais, saugančiais nuo ligų ir blogio, jos buvo dedamos į faraono kapą. *Udžat* - minėtojo Saulės dievo Horo, faraonų globėjo, stilizuota akis su antaku - visai kaip ir žmogaus, žiūrint į veidą iš priekio. Būtent tokis rakursas buvo išprastas senovės Egipto meno kanone, reikalaujančiame, kad kiekviena kūno dalis būtų vaizduojama iš tos pusės, iš kurios geriausiai ir aiskiausiai atsiškleidžia jos bruožai (todėl tokie saviti ir atrodo egiptiečių piešiniai - veidai vaizduojami profiliu, akis - iš priekio, pabrėžama pečių linija ir t. t.). Toks griežtų taisyklų laikymasis išreiskė tikėjimą amžiną, visa siejantį tarka, vadinama *matu*. Horas vaizduojamas ir kaip sakalas, todėl *udžat* dekoruojama ženkla, puošiančiai šių pauščių akis. Kodėl šio dievo akis įgavo savankišką pavidalą? Atsakymo reikėtų ieškoti mituose, pasakojančiuose apie mūšį, kuriame Horas neteko kairiosios akies, bet ją suradės išminties dievas Totas ir iš šukiu sudėlioje atgal į ménulį (saulė į ménulis - tai dangaus dievo akys. Ménulis buvo kairioji - ta, kurią prarado mūšyje).

Nuo seno akims priskiriamas įvairių mīstinių galių, taigi jos nėra vien jutiminiu pažinimo organas, primanties regimą informaciją iš aplinkinio pasaulio - akys gali ir pačios jų veikti. Kai kurios legendos pasakoja, kad magiškų galių turinčių akų žvilgsnis gali paversti ak-

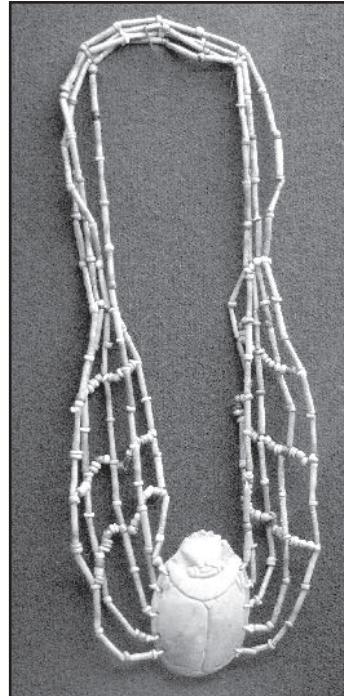

Udžat akys. Dešinioji - su Tutanchamono (?) vardu. Apie 1300 m. pr. Kr.

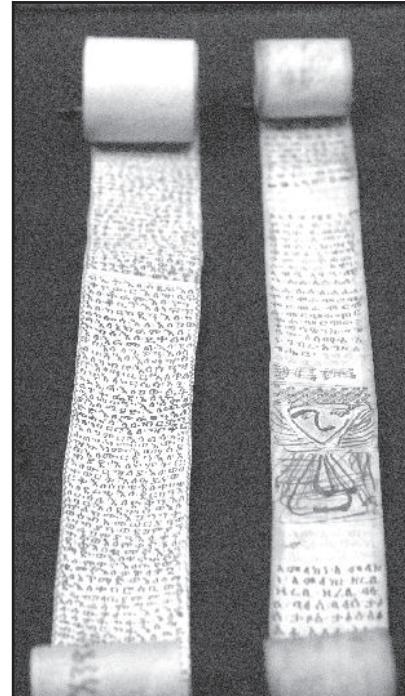
Magišku akiu paslapty

Demono kaukė. Šri Lanka, XX a. II p.

Papuošalas su skarabėjumi. Senovės Egiptas, VII-VI a. pr. Kr.

Juostos-amuletais su tekstais amharų kalba. Etiopija, XX a. II p.

meniu, atimti jėgas ar netgi žudyti. O piktos būdo žmogaus nužiūrėjimo pietaringesni žmonės dar ir dabar vengia, mat tiki, kad jis laimė atimąs ir visokiausią bėdą atnešąs. Apsisaugoti nuo piktos akies padėdavę amuletais, magiški užrašai.

Pirmieji amuletais radosi kartu su pirmynčiu žmogumi, kai šis, nudobes kokį žvėri, suvėrės jo dantis, pasikabindavo ant kaklo, manydamas, kad perims žvėries jėgą, vikrumą ar ištvermę, o pats amuletas apsaugos jį nuo piktųjų dvasių. Nors amuleto formos kito - nuo natūralių akmenelių iki žmogaus rankomis kuriamų pakabucių (beje, manoma, kad šis žodis kilęs iš arabų *hamaleet*, reiškiančio „pakabutis“, o lot. *amuletum* - tai, kas nešiojama prie kūno), amuletais išliko populiarūs, tiesa, kartais juos pakeičia talismanai, skirti gero-

sioms jėgomams (sékmei, laimei ir pan.) prisivilioti. Dažniausiai amuletais paviršiuje išraižomi ar užrašomi įvairūs ženkli. Senovės Egipte mėgti simboliai - jau aptartos Horo akys, paukščiai, gyvūnai, ypač poliarijos gyvatės ir laimė bei turta nešantys vabalai skarabėjai, siejami su kūrimo dievu Atumu ir Saulės dievu Ra.

M. Žilinsko galerijos nuolatinėje Egipto dirbinių ekspozicijoje galima prisižūrėti ir visai mažyčių, ir gaganā didelių tokų vabaliukų. Vieini jų yra atskiri amuletais, kiti - iškomponuoti į papuošalus.

Idomu, kad amuletais gali būti ne tik papuošalai, ammenys ar

kriauklės, bet ir rašteliai su magiškais žodžiais. Tokius amuleetus naujojo arabai, konkretius linkėjimus užrašydami ant pergamento. Galerijoje galima pamatyti dvi iš Etiopijos atvežtas odos juostas-amuletais su egzorcistiniais tekstais amharų kalba.

Pamenu, kartą atviroje paskaitoje apie piktąjį dvasias, okultizmą ir panašius nemalonius dalykus kun. A. Valkauskas, vienas iš šešių Lietuvos egzorcistų, patarė mesti lauk iš tolimų šalių parsiuveržtas egzotiškas, ypač vaizduojančias dievybes, statulėles ir amuletus, nelaikyti po savo stogu nežinomų simbolių ir raštų, mat jie

Amono dainininkės mumija. Tebai, XI-IX a. pr. Kr.

galintys pridaryti daug bėdos - netik namų atmosferą, bet ir patį žmogų neigiamai paveikti. Lieka tikėtis, kad muziejams šiuo atveju galioja išimtis ir jokios piktosios dvasios, netyciai išsprūdusios pro stiklinius senienų sarkofagus, neiškas nei lankytujams, nei darbuotojams.

Grįžkime prie nuolatinėj Egipto skyriaus eksponatų, traukiančių smalsautojų dėmesį. Tiksliau, prie vieno iš jų - Saulės dievo Amono dainininkės mumijos, gana retu būdu „supakuotos“ iš vyturų ir paguldytos į nendrių demblį, sutvirtintą virvelėmis. Padedami 2005 m. žurnalo „Lietuvos muziejai“ Nr. 1-2, prisiminkime jos nuotykius pakeliui į dabartinę poilsio buveinę. Mumija Marija Rudzinskaitė-Arcimavičienė (1885-1941), pirmoji profesionali Lietuvos egyptologė, išigijo Kairo muziejuje. Kad tai Amono dainininkė, nustatyti padėjo hieroglifais rašytas tekstas. Tačiau, atrodo, surasti jai naujus namus sekési kebliau, negu išsiaiškinti tapatybę. Lietuvoje patogi pastoge gauta ne iš karto, mat anuomet čia nebuvó nė vienos Egipto meninėi radiniams skirtos salės. Kurį laiką Amono dainininkė „pagyveno“ drauge su M. Rudzinskaitė-Arcimavičienė nuomojamame butelyje Kaune, kol nepatenkinti šeimininkai, sužinojė apie šią naujakurę, malonai pareikalavo kraustyti lauk. Mumija teko atiduoti saugoti M. K. Čiurlionio galerijai. Bet reiklijos globėja nepasitenkinė kulkai mylimam eksponatui skirta vieta koridoriuje ir jį atsiémė kartu su kitomis muziejui deponuotomis vertybėmis, nors naujo prieglobscio joms dar nebuvó suradusi. Mumija mielai būtu priglaudės Berlyno Egipto muziejaus direktoriui, tačiau mokslininkė tvirtai laikėsi pasirūzimo neisvežti jos į Lietuvos. Pagelbėti sutiko Pedagoginio muziejaus direktoriui V. Ruzgas (1890-1972) ir egyptologės rinkinio senienas patalpino vestibiulyje kartu su... vaikų piešiniais.

Patalpos ištisies sukélé nemažai rūpėsi - arba prastos dėl blogų eksponavimo sąlygų, arba iš viso neskiriamos. Nesisekė ir Egipto skyrių išsteigti kuriame nors iš muziejų. Tod vieną dalį rinkinio M. Rudzinskaitė-Arcimavičienė nenoriai patikėjo Kultūros muziejui, o kitą, deja, po mokslininkės mirties prarastą, saugojo pati. Tik 1990 m. buvo pastatyta M. Žilinsko dailės galerija, kurios Senovės Egipto dailės salėje dabar matome kruopščiai suvyniotą Amono dainininkę ir šalia gulinčią ranką, beje, ne šiai mumijai priklausančią (mumija dar nebuvó išvyniota), o nusipirktą egyptologės Luksono apylinkėse iš vienos arabų.

Senovės Egipto ekspozicija turėtų kelti slogias emocijas ir nutekti gan nūtrūkia, nes didžioji dalis jo mano skirta mirusiu kultui. Tačiau sloganio lyg ir neįaučiamė. Tikriausiai ne tik todėl, kad mumijos ir sarkofagai - mums gana tolimi ir egzotiški objektai, bet ir dėl to, kad egyptiečių menas, kalbėdamas apie mirtį, nekalba apie pabaigą. Mirtis tėra slenkstis, o už jos - midus upeliais teka, medus nuo smakro laša. Apie šias gerybes tereikia iš anksto pagalvoti dar šiame pasaulyje: parūpinti pakankamai vergų skulptūreliai, kad ir anapus tarnautų valdovui, išaukštinti paties valdovo teisingumą ir kitas dorybes, magiškais užrašais garantuoti sielai pomirtines malones. Be abejo, nevalia pamiršti ir paties mirusiojo amžinio atvaizdo, kad grįžusi siela jį rastų. Amžinumas čia garantavo amžinybę Anapus.

**Narciso FREIMANO
nuotraukos**

SP. JUDAS
RADUO 10
TELEVISIONS
B. M. I. M.
FONDAS

Vieno laikotarpio dienoraštis

Marija MACIAUSKIENĖ

Dažnai yra vadovaujamas nuostata, kad kūrėjai, kurie so-vietmečiu nemetė plunksnos, teptuko ar batutos, buvo tik prisitaikeliai ir yra neverti atminimo. Taip mūsų tautos kultūros, meno, literatūros pasaulio asmenybės iš-trinamos iš dabarties ir ateities kartų atminties. Yra sakoma: at-leiskite, nes jie nežino, ką daro. Tačiau ir aklas mato, kad tokiu po-zūriu vadovaujamas tik norint pasirodyti šiuolaikišku tiesos skel-bėju ir, žinoma, pelnytis.

Iš mano atsiminimų

Apie 1959-uosius, kai dirbau „Kauno tėses“ Kultūros ir mokyk-lų skyriuje, susipažinau su tapytoju, tada dar M. K. Čiurlionio dailės muziejaus direktoriumi, Petru Stausku. Man teko dirbtini meno, literatūros srityste – turtingas Kauno kultūrinis gyvenimas tarsi laku-mo popierėlyje turėjo atspindėti laikraštyje. Mane su P. Stausku su-vestavo parodos, muziejaus gyve-nimas...

Muziejuje vyravo gera, nuošir-dati atmosfera – čia jaučiausi sava. Muziejinkai ir vadovybė iš pu-sės žodžio, iš žvilgsnio ar net pe-ties krustelėjimo vienai kitus supras-davo. O juk čionai būdavo visokių vizitorių – muziejinkus ištaiga „noriu žinoti“, t. y. saugumas, nars-tė po kaulelį, stebėjo tarsi pro didi-namajį stiklą.

Kartą užėjau į Kultūros minis-teriją pas Stasi Čipkų. Lükuriuo-dama už durų išgirdau ginčą. Pa-beldžiau, pravėriau duris – S. Čip-kuks pakvietė užėiti. Pasirodo, da-lyvaujant Romualdui Budriui ir Petru Stauskui, buvo sprendžia-mas Ievos Aleksienės likimas. Greičiausiai tokį nurodymą minis-terija gavo iš saugumo. Čia ir aš išišikiau. Tikriausiai tai ir nulémé, kad I. Aleksienė buvo informuota. Atnidėkodama liepos 22-ąją, per mano vardadienį, atėjo ir atnešé man rausvą vienetinį puodelį su lėkstele...

Keblias situacijas P. Stauskas spręsdavo įgimtu humoru. Buvo šmaikštus – replikos tarsi vyšnių kauliukai iššokdavo netikėtai, ty-liai, apgalvojus tolimesnį ejimą. Taip suglumintęs aukštus pareigū-nus, nuo kurių priklausydavo mu-ziejaus likimas, P. Stauskas laimē-davo „mūšį“.

Tvirkiau pasijusdavau, kai ma-ne sutikdavo santūri P. Stausko šypsena ir spindinčios mėlynos akys. Todėl ir praminiau jį Petreliu Svajoneliu. Pokalbio metu jis ga-lėdavo tylėti minutę, dvi, matyda-vai, kad jo mintys jau toli, skendi kažkur vaikystės atsiminimuose... Nesu tikra, ar dailininkas žinoja ma-no jam duotą vardą. Tikriausiai taip, nes Petreliu Svajoneliu vadinda-vau jį ir sekretorei girdint.

Buvome jau seniai pažįstami. Kartą susitikome K. Donelaičio gatvėje. Jis nutvérė mane už rankos ir pasakė: „Rašyk knygą. Ra-šyk knygą!“ Matyt, nujautė, jog sugebésiu, ir kartu norėjo, kad ne-leisčiau laiko veltui. Tai buvo lyg pranašystė, lyg paskatinimas. Ma-no pirmajame eiléraščiu rinkinyje „Kaip laukiantis medis“ (1979 m.) yra ir P. Stauskui skirtas eilė-raštis.

Kartą P. Stauskas papraše pas ji užėiti. Iš darželio pasiėmusi sūneli Kastytį, atėjau. Buvo jau pavakarė. Rudenėjo. Dailininkas tarė: „Sės-

Dailininkas Petras Stauskas.

Apie spalvą ir sielą

Svarbiausia P. Stausko portrete (ypač akvarelėse) spalva – iš-ryškinčiavano portretuojamojo cha-rakterį, atspindėdavo jo sielą. Portretai būdavo tokie įtaigūs ir gyvi, kad, rodės, pažinojai paveiksle vaizduojamą žmogų. P. Stauskas tiesiog svaiginosi aliejine tapyba ir akvarele, taip pat gamtos bei žmo-gaus grožiu, kuriuos atrasdavo kur-damas.

Kas leista Nefertitei, neleista jau-nai merginai iš minios. Kai P. Staus-kas ruošesi tapyti muziejinkę Gražiną Baltėnaitę, ši pasiskė por-trete norint būti su violetiniais drabužiais. P. Stauskas griežtai už-protestavo: „Tokiais drabužiais apsirengusi gali būti tapoma tik Ieva Andrulytė-Aleksienė“ (ji bu-vo žymi Egipto meno specialistė, Rytų dailės tyrinėtoja – M. M.). Mano, santūrios lietuviatės, por-tretui užteko neryškios rusvos spalvos.

P. Stausko, tapytojo ir puikaus diplomo, t. y. muziejaus vado-vovo, atskirti negalima; tai vienas ki-tą papildantys jo gyvenimo poté-piai. Tegul šiuos mano pastebėjimai patvirtina žmonės, geriau pa-zinojė P. Stauskų.

Petras STAUSKAS. Marijos Maciauskienės portretas. Akvarelė.

kis, aš turiu padaryti tavo portretą. Paulius Galaunė sakė, kad esi tik-ras lietuvių tipas.“

Dirbo greit. Ir Kastyčiui davė už-siemią (tik nepamenu, koki). Por-tretą, Birutės Banyakė-Ziutienės patarta, išprašiau dovaną.

Rodos, 1965-ųjų rudeni su gru-pe Kauno dailininkų važiavau į Lenkiją. Važiavo ir P. Stauskas. Jis Varšuvoje ieškojo Rožės Stauskai-tės (prisiminime Antaną Vien-ažindį!) pėdsakų. O aš susitikau su poeto Ksavero Vanagėlio dukra dainininkė Aldona Malachovska ir Vilniaus krašto poetu Juozu Kėkstu.

Įsiminė vienas nuotykiis Lodzė-jė. Atvažiavome jau naktį, o kai iši-kūrėme (aš su tekstilininkė Irena Barauskienė apsigyvenau viename kambaryste, o gretimame – tapytojai P. Porutis ir Petras Stauskas), dailininkai išėjo pasidairyti, kad iš pat ankstyvo ryto galėtų skuosti nusi-pirkštai dažų. Tada Lietuvoje buvo sunku jų gauti, išduodavo tik pa-gal paskyras. Netrukus pasirodė abu uždusę ir papasakojo: stovi prie vitrinos, kalbasi. Staiga nei iš šio, nei iš to išdygusios dvi „panelės“ iš tiesiai pasiūliusios savo paslaugas. P. Stauskas neteko žado. Šios ikyriai atakavo, bet neišgirdusios nei žodžio, nei gesto, metė: „Tik vienuoliai!“

Ne kartą teko keliauti po Lie-tuvą ir su Lietuvos muziejinkų klubo „Krivulė“ nariais. Aplan-kydavome muziejas, įdomias i-storines, kultūrines vietas, tau-to-dailininkus. Kelionės vykdavo savaitgaliais, jų metu būdavo aps-tu pokalbių, pasisédėjimų, dainų ir patrepėjimų. Sukantis poroms, P. Stauskas stebėdavo išsimarkavusius šokėjus iš šalies, bet kai už-traukdavome lietuvių liaudies dainą, neištvėrės prisidėdavo. Pa-sinerdavo į melodiją tarsi į šniokščiančią jūrą.

M. K. Čiurlionio dailės muziejaus kiemelyje vykdavusiose šventėse P. Stauskas būdavo vaišingas ir šmaikštus šeimininkas: jo humo-ras liete liedavosi, nesinorėdavo net išeiti.

Dailininkė Emilija Džezualda Jaudegytė, Keramikos muziejaus vedėja: „Kai mokiaus Kauno vi-durinėje dailės mokykloje (dabar-tinė Dailės gimnazija), akvareli-ninką, žymų dailininką P. Stauską išvydau pirmą kartą. Vieną dieną mus, penktokelius ar šešokelius, jis atėjo mokyti lieti akvarelę. Lie-jome, tapėme natūrmortą – netrik-rą burokėlį, vaškinį pomidorą ir pintą krepšelį. Mokytojas, kore-guodamas mūsų darbus, liepė ne-užmiršti nuo daikto krintančio še-sėlio – šis esą suteikia stabilumo, sudaro daikto išpūdį. Nelabai tada tuos dalykus supratome. Anot mo-kytojo, mūsų tapyti pomidorai ka-bejo ore „fokstrotą šokdam“. Ne-zinojome, koks tai šokis, tad savo mokytojai ir praminė Fokstrotu. Bet pamokos truko neilgai. Moky-tojas išėjo iš mokyklos ir tik daug vėliau, kai jau dirbau muziejuje, sužinojau, jog tai buvo metas, kai P. Stauskas po tremčių ir karų grī-žo į Gyvenimą.“

Toliau – tapytojo, žymaus por-tretisto Eugenijaus Survilos žodžiai: „Su P. Stausku bendravau gana daž-nai, nes tekdavo lankytis jo darbo kabinetinėje laukėje. Dailininkui sekocios pirmininkui (P. Stauskas buvo ne tik muziejaus direktorius, bet ir Dailininkų sajungos Kauno skyriaus pirmininkas. – M. M.) ir kaip dailininkui, kolegai. Jo kabi-nete visuomet kabėdavo koks nors naujas tapybos paveikslas iš muzie-jaus fondų: dažniausiai italių mo-kyklos, modernesnis darbas. Pasi-gėredavome tais kūriniais, aptarda-vome juos. P. Stauskas buvo įdomus pašnekovas, didelis dailės ži-novas. Jautėsi erudicija ir išlavin-tas skonis. Jo toleranciją ir papras-tumą galėtų iliustruoti toks mano prisiminimas.

P. Stauskui atvykus dirbtini į Kau-no dailės muziejų, netikėtai susi-kiome Laisvės alejoje. Šnekantis jis pasakė, kad parodoje yra matės vie-ną mano portretą, kuris jam paliko išpūdį. Tik gaila, kad jis nutapytas prie elektros apšvietimo, nes, jo ma-nynu, gerai tapyti galima tik esant dienos šviesai. Aš, prisimenu, pa-priestačiavau sakydamas, kad rene-sanso ir baroko dailininkai tapé ir prie žvakės apšvietimo, svarbu, kaip tas apšvietimas yra perteiktas... Po kiek laiko mums vėl susitikus, Petras labai nuoširdžiai pasakė, kad jis savo nuomonę apie apšvietimą tapyboje atsiima, kad tikrai tapy-boje galimi išairūs apšvietimo va-riantai. Man patiko tas jo nuoširdumas, tolerantiškumas.

P. Stauskas yra sukūrės įdomių portretų ir peizažų. Jo darbams bū-dingas subtilus meniškumas, pigių efektų nesivaikymas. Labiau vyrauja spalvinis pradas. P. Stausko kū-ryba – svarus puslapis mūsų dailės istorijoje.“

P. Stausko bendraamžio ir ben-drakursus tapytojo Augustino Sa-vicko žodžiai, parašyti 1974-ai-siais po kauniečių dailininkų pa-rodos: „P. Stauskas, priešingai nei

A. Kristopaitis, savo portretuose stengiasi panaudoti pilną kolorito gamą. Jam įdomūs išairių charak-terių žmonės. Dailininkas moka gerai piešti, taikliai pavaizduoti žmogaus išorę, pažvelgti į jo vidų. Nenuostabu, kad P. Stauskui arti-miausias – akvarelės žanras, kur daug ką lemia virtuoziškas atliki-mas. Simpatiškiaus yra jo akvareliniai peizažai – spalvingi, nuotai-kingi, pakilūs.“

Dailininkės, tekstininkinkės ir akvarelininkės Zinaidės Dargienės pastebėjimas: „Niekada nesu girdė-jusi jo kalbant nepagarbiai apie kitus dailininkus, savo kolegas. Ne-mačiau jo sužinusio. Nesistengė kaip nors išsiškirti, demonstruoti sa-vo erudicijos, išskirtinio meno iš-manymo. Jo talentingos akvarelės ir kiti darbai apie autorių pasako-viškant vėk.“

Pereikime prie P. Stausko portretu akvarele ir jo „modelių“ prisimi-nimų.

Pasakoja muziejinkė Danutė Talalienė: „I Vilnių išvykus Laimei Lukošiūnieriui, atėjau vietoj jos dirbtini Tapybos skyriuje (L. Luko-šiūnienė turėjo skubiai išvykti, kai vyra išvezė į tuometinį Leningradą operuoti). P. Stauskas prieš išvykst-ant akvarele nutapė jos portretą.“

Vos man pradėjus dirbtini, gal po poros savaicių, sunkiai susirgo mano dukra, reikėjo operuoti. P. Staus-kas nutapė mus abi ir padovanovojo portretus. Taip pat leido nedirbtini, kad galėčiau slaugyti dukrą, būti prie jos.“

Dar vienas P. Stausko nuoširdu-mą ir gerumą rodantis pavyzdys – muziejinkė Otilijos Kelpiškienės pasakojimas: „Kartą P. Stauskas su Adoliu Krištopaičiu susilažino, kuris geriau nutapytus mano portretą. Abu dirbo išsišiuos – P. Stauskas net du paveikslus nuta-pė, bet nė vienas jam nepatiko. Adolis Krištopaitis nutapė mano portretą su dukra. P. Stauskas ir A. Krištopaitis padovanovojo man nutapytus portretus – sie dailininkai niekada nieko negailėdavo. P. Stauskas vi-sada kurio nors bendradarbio ar kolegos šventės proga ateidavo su do-vana – nauja akvarele.“

Tada kauniečius dailininkus globojo darni trijulė: pirminkas P. Stauskas, jo pavaduotoja teksti-lininkė Marija Dūdienė ir atsakin-gasis sekretorius, tapytojas monu-mentalistas Boleslovas Klova.

Pasakoja M. Dūdienė: „P. Staus-kas niekada neieškojo žodžio kiše-nėje. Šis bruožas ypač padėdavo kebliose situacijose. Višiemis, kuri-e tik kreipdavosi, atrasdavo lai-ko. Ypač daug dėmesio skyrė pa-prastiems žmonėms, ne turčiamis ar kilmingiesiems. Buvo jautrus. Kadangi dirbo muziejaus vadovu, vis užeidavau pas jį patarimo. P. Staus-kas buvo paprastas ir nuoširdus, dailininkai dažniausiai jį vadinda-vau – nauja akvarele.“

Tada visuomeniniame gyvenime aktyviai dalyvaujavo visų kar-tų dailininkai, o ypač jaunimas (dabar, deja, visi susiskirštę grupe-lėmis, mažai kuo domisi). Per dai-lininkų dienas lankydavome me-nininkų kapus – susirinkdavo daug kūrėjų. Pradėdavome Petrašiūnų kapinėse, nuo vartų. Padėdavome gėlių ant Janinos Narkevičiūtės kapo (ji buvo mūsų vadovė). Tokios buvo tradicijos, visi vieni kitus pa-laikė.

P. Stauskas dalyvaujavo dailininkų parodų atidarymuose, džiaugdavosi darbais. Ne, jis nie-kam nepavydėjo. Dailininkas gražiai sutardavo su mano vyru“ (skulptoriumi ir menotyrininku Al-girdu Dūdu. – M. M.).

Dailininko B. Klovo našlės Violetos Klovienės pasakojimas: „Petras su Boleslovu labai sutiko. Pa-vydziuui, atidaranant kurio nors dai-lininko parodą, pradžioje žodži tar-davo P. Stauskas, o vėliau – Boles-

Pasisėdėjimas. Petras Stauskas ir Paulius Galaunė.

lovas; arba pirma kalbėdavo mano vyros, o Petras tūk paskui ka nors pridurdavo. M. Dūdiene, P. Stauskas ir mano vyros buvo komanda, sprendusi visus Kauno dailininkų rupesciūs.“

Išlikę ir išeivijos dailininkų (Viktoro Vizgirdos, Prano Lapės, Alfonso Krivicko ir kitų) laiškų, kuriie atspindi, kokie nuoširdūs buvo jų tarpusavio ryšiai, kokie dekingi vienas kitam dailininkai būdavo už vieną ar kitą kūrybinę paslaugą.

Šiek tiek biografijos

Tam tikru gyvenimo laikotarpiu mudviejų su P. Stausku likimai labai suartėjo. Abu buvome atleisti iš muzieju, kuriuose dirbome (beje, to paties kultūros ministro Jono Bielinio). Abiem teko vienaip ar kitaip įklūti - buvo pripaišyta nacionalistinių idėjų platintojo kaltė ar kas nors panašaus. P. Stauskas be jogio perspėjimo atleistas brēstant Atgimimui, 1988 m.

Keletas faktų iš P. Stausko biografijos (kartu tai tarsi mūsų taudos skaudžios patirties dokumentai).

P. Stauskas gimė 1919 m. Talovkoje, Samaros gubernijoje, po 1863 m. sukiliimo ištremtų valstiečių giminėje. Jo tėvai - Antanas ir Kotryna - taip pat gimė ir susituokė Talovkoje. 1922 m. Lietuvos vyriausybės padedami būsimojos dailininkų tėvai ir dar dvi Stauskų seimos grįžo į Lietuvą. Tačiau Jaskoniškių kaime (Dusetų parapija) jų sodyba buvo užimta rusų kolonistų, tad šeimą laikinai apgyvendino netoli Sakių, Zyplių dvare. Netrukus Stauskai galėjo sugrįžti į namus. Ten būsimasis dailininkas iš karto pasinėrė į spalvingos kaimo būties ir gamtos tékmę.

Gal tai pažadino didžiulį jo norą išreikšti save dailėje, išugdė rašyto žodžio meilę. Jo žmona p. Aldona pasakojo, kad knygas P. Stauskas ryte rijo - ypač išėjęs į pensiją. Labai domėjosi lyrika. Be to, itin mėgo klasinę bei liaudies muziką.

Tėvas anksti pastebėjo vyriausijo sūnaus polinkį į dailę, tad grįždamas iš miestelio parveždavo Petrių labiausiai laukiamų lauktuvių - spalvotų pieštukų ir popieriaus. Rokiškio J. Tumo-Vaižganto gimnazijoje berniuko gabumus skatinėjo piešimo mokytojas Pranas Simonavičius. P. Stauskas piešė gimnazijos spektaklių dekoracijas, pakvietimus.

Jis be galio mylėjo šeimą, artimuosius. Jau senuką tėvą nuskrai-dino į Talovką, kad šis aplankytų gimtasių vietas. „Tėvas buvo laimingas, surađęs mažutį, jo paties statytą mano gimtajį namelį“, - prisipažino. P. Stausko širdis buvo aukštaitiškai dosni, be pavydo, ap-gaulės, tik meilės ir pagarbos sklidina.

1940 m. P. Stauskas išstojo į Dailės institutą Kaune. Vėliau persikėlė į Vilnių. Ten, Dailės akademijoje, įvertinė kaip gerą piešėją, priėmė į antrą kursą. P. Stauskas gyveno studentų bendrabutyje Savicaius-

duonos ir galvą cukraus (taip tada ji seikėdavo). O dokumentus, kuriuose buvo parašyta, kad byla nutekta, išsidėjo į saugią vietą.

Einant visai sutemo. Pagaliau taigos platybėse P. Stauskas pasiekė mažą kaimelį. Beldžiasi paeiliui į kiekvienos trobos duris - niekas neįsiileidžia, bijo. Juk likę vien seinių ir moterys su mažais vaikais. Tik paskutinėje trobelėje jam atvėrė duris - moteris su mažais vaikais vakarienavo. Garavo virtos bulvės, arbata.

Ryte P. Stauskas atsidėkodamas vieną po kito nupiešė visus mažyliaus. Sie tuoju pas kaimynus pasirodyt. Sulėkė žmonės to stebuklingo praeivio pažiūrėti - nesa paplotėlius ir prašosi nupiešiami. Taip prisipildė buvusio lagerininko kuprinė, ir P. Stauskas patrukė toliau.

Komisariate senas majoras, pavartęs popierius ir nužvelges jau-nuolį, pasakė, kad šiam reikia atsigauti, ir pasiuntė į taigos ezerų žvejybos artelę Jesionino kaime. Čia P. Stauskas išbuvo visą žiemą. Kibirą žuvę žarnų išvirę, visi drauge turėdavo pusę litro tauku - atkuto, pagerėjo atmintis, rega. Bet netrus kuras geradari majorą pakeitė kitas komisaras, jis pasiuntė P. Stauską į Nižnį Tagilo tankų gamykla, į patį sunkiausią cechą. Cia darbininkai krito kaip musės nuo musmirių viralo. Vis dėlto Dievas globojo - P. Stauskui atejo šaukimas vykti į Balachnā, kur buvo formuojama lietuviška divizija. Taip dailininkas perėjo karos kelią. Rytpūsiuose, sunkiai sužeista, jis paguldė į ligoninę. Kai išleido, prisipažino su griaudame Karaliaučiuje ieškojės dažų. O tada - vėl į frontą. Galiausiai divizija buvo permesta į Tolimuosius Rytus, prie Mandžurijos.

Ko tik ten nebuvo - ryta, žiūrėk, guli kruvini kareiveliai su peiliais gerklėse... Laimei, atejo Vilniaus dailės akademijos rektorius Vytauto Jurkūno raštą, kuriame buvo patvirtinta, kad P. Stauskas baigės du akademijos kursus (mat jaunuolis buvo prašęs tokio pažymėjimo). Ne-trukus dailininką demobilizavo. Bet iki gržimo į Lietuvą dar tiek visko nutiko, kad asilo odos neužtektų visiems įvykiams aprašyti... - M. M.)

Prisimenu žymaus muziejininko, pirmo M. K. Čiurlionio dailės muziejaus direktoriaus P. Galau-nės žodžius: „Viena mūza - tai Tėvynė.“

Grijės, kaip ir dar du 16-ojoje lietuviškoje divizijoje kariau-vę A. Savickas ir Mošė Rozentalis, išstojo ir tėsė mokslus. Visi trys būsimieji tapytojai atsidūrė vienoje grupėje ir liko artimiausi draugai. Taip P. Stauskų Viešpats pasišaukė anksčiausiai.

O dabar - muziejus

Minint ilgalaikio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus direktoriaus P. Stausko 90-ąjį gimtadienį ir atidarant platičiosios visuomenės dar nematytyj jo darbų parodą, dabartinis direktorius Osvaldas Daugelis kalbėjo: „Nedaug jaunų muziejaus dinozaurų išliko. Po geros parodos istorijos - pedagogo istorija. Pas P. Stauskų bėgdavo tapytojai ir muzejininkai. Jis suprasdavo. Ir į Taipbos skyrių, kur dirbau po studijų, P. Stauskas kasdien ateidavo naujous knygos ar šiaip pasikalbėti. Muziejui skirdavo visa savo laiką. O dar ir Dailininkų sąjungos Kauno skyriaus pirmininku dirbo. Tad tapybai likdavo tik sekmadieniai.

Keblias situacijas priimdavo su liaudišku humoru. Muziejuje palai-kė gerą atmosferą. Juk galėjo nau-dotis padėtimi, pralobti, išparduoti kūrinius. Bet ir jis, ir muziejininkai viskai kaupė, saugojo. P. Stauskas vadovavosi pirmojo nepriklausomybės laikotarpio demokratiška dvasia (jų patyrė tremtyje sutikęs muziejuje jau nemažai dirbusių vyresnės kartos kolegų). Mums daug

kas to pavydėdavo ir pavyd.

Visi laukdavome jo parvykstančio iš kelionių, o kai jau paliko muziejų - ateinančio kavos puodelio. Buvo sąžiningas, tėviškas žmogus. Būdamas partijos narys ir karo kovų veteranas jis apsaugojo muziejų visokių išpuolių, intervencijų laiku.

Kazimiera Kairiūkštystė-Galau-nienė: „Už tai, kad įleidau šaknis šiame muziejuje, turiu dėkoti tik P. Stauskui. Jis priėmė mane į Vaizduojamojo meno skyrių, vadovaujama Valerijos Karužienės. Daug paveikslų, stelažų. Tvrėkėme ta-da Vlado Eidukevičiaus darbus. P. Stauskas paklausė: „Kuris tau ge-riaujas?“ Kai pasakiau, tare: „Nieko tu apie meną nesupratī!“, apsi-suko ir išėjo. Paskui grįžo ir pasakė: „Tai, pasirodo, tu ši tą nutuoki apie meną.“ (Taip jis vertė jauną žmogų mąstyti, ieškoti - M. M.).

Kai studijavau Vilniaus universitate muziejininkystę, susipažino-me su liaudies menu, o vaizduoja-mojo (nečiupinėjau - M. M.)... Man P. Stauskas, kaip ir kiti muzejininkai, buvo pavyzdys, kaip reikia išsaugoti gyvenimo vertybes (juk esame maža tauta!). Atsimena-me jo toleranciją, humoro jausmą. Žavėjomės drąsa saugant ne tik ver-tynes, bet ir žmones (o juk P. Stausko ir mano vadovaujamame Lietuvių literatūros muziejuje dirbo daug buvusių politinių kalinių ir kitų valdžios nepageidaujamų as-menbių, todėl į bet koki rimtesnį krustelėjimą saugumas žiūrėjo įtarai. - M. M.)

P. Stauskas, savo kailiu patyręs išstaigos „norime žinoti“ suktybes, gebėjo jiems nušluostyti nosi. Muzejininkės E. D. Jaudegytės pastebėjimas: „P. Stausko mintys visada dirbo dvigubai. Akyks žvelgė viską pastebėdamos, ausys klausė viską girdėdamos, o protas tolesnė pokal-bio (ar veiksmo - M. M.) eiga nu-tiesdavo.“

Muziejaus direktoriui buvo pavesa sobore, t. y. Šv. arkangelo Mykolo bažnyčioje, įrengti Skulp-tūros ir vitražo galeriją. Kuriamo muziejaus vedėju P. Stauskas pa-skrybė buvusi politinių kalinių, skulptorių Bronių Petrauską, aiškindama, kad čia reikia vyriškos rankos, nusimanymo. O šis esą apie statybas nutuokia, tad į biografiją nereikiaria kreipti dėmesio. P. Stausko, jo pavaduotojo Keštūčio Žitkaus ir Broniaus Petrausko suokalbio dėka muziejaus ekspozicija buvo įrengta taip, kad, reikalui esant, lengvų konstrukcijų sienas, den-giančias bažnyčios vertybes, būtų galima atsargiai nuiinti ir bažnyčia vėl galėtų prisikelti. Jie tikėjo, kad tokia diena išauš. Šio muziejaus fonduose slėpti įvairūs mūsų kultūros turai. Pavydžiu, J. Žikaro „Laisvės“ skulptūra.

Kai Istorinio (buvusio Karo) mu-ziejaus direktoriumi tapo mažamokslis, bet „pateptasis“ Apukas-Maksimavičius, sodelyje buvo su-krauti ir paruošti sudeginti kryžiai. Muziejininkai Kazimiera Kairiūkštystė, Danutė Morkutė, Antanas Veblūnas ir kiti juos nukčia paslė-pė pašalinimis nežinomoose muzejaus užkaboriuose, o vėliau tylių nugabeno į Skulptūros ir vitražo galerijos fondus bažnyčios po-žemiuose.

Cia rado vietą ir daugiau pana-šių reliktų. Pasak muziejininko Kazio Žiutelio, A. Maksimavičiaus nurodymu iš muziejaus fondų bu-vo pašalintos liaudės meistrų šventųjų skulptūrėlės. Jas A. Maksimavičius liepė suversti į M. K. Čiurlionio dailės muziejaus šone žioj-ejusių duobę. Muziejininkai nukčia tas skulptūrėles surinko ir paslėpė M. K. Čiurlionio dailės muziejuje. P. Stauskas dėjos nematas ir neži-nas, nors viskas vyko jam žinant ir remiant. Pamenu, visame Kaune nuskambėjo, kai iš papirkė dar-

buotojų sužinojės apie šiuos „anti-tarybinius“ darbus A. Maksimavičius įsiveržė į P. Stausko kabinetą rėkdamas: „Kur padėjai kryžius?“ P. Stauskas gūžčiojo pečiai ir dė-josi nustebės, o neiškentės suriko triukšmautojui: „Kur pasidėjai, iš ten ir pasiimk.“ Vėliau prisipažino muziejininkams, kad tą akimirką iš baimės visos blusos buvo apmiriu-sios.

Pasak E. Dž. Jaudegytės, P. Stauskas dažnai kartodavo: „Mes visi ar-tistai, ekipilibristai, tačiau nieko ne-padarysi, nes tokis gyvenimas su...“ Arba pakeldavo smilių ir sakyda-vo: „Ištartas žodis - sidabras, o nu-tylėtas - auksas.“ Apie žmogų ar apie kitus dalykus: „Falsyva mo-neta, reikia rinkti tik tikras.“

Mudvien su P. Stausku teko ne kartą nukentėti. Pamenu, žymaus cirk'o artisto Jono Ramanausko bu-vome pakvesti į Cirko muziejaus atidarymo ceremoniją. Parašiau laikraštini, kuriame dirbau, apie tą įvykį. Gavęs partijos komiteto nurodymą ar perspėjimą, redaktorių Z. Baltušnikas pasakė, kad tose iškilmėse dalyvavęs ir vys-kupas J. Stankevičius, o aš, būda-ma nepastabi, drėsau parašyti... Pel-niau papeikimą. Į partijos komitetą buvo iškvestas ir P. Stauskas. Pas-kui jis papasakojo, kad mus įskundės Kauno zonas „Sovetskaja Litva“ korespondentas... Tai tik maža ištraukėlė iš mudviejų „nuotykių“.

Kur reikėjo, P. Stauskas buvo reiklus, nenuolaidžiavo. Juk muzie-juje - galybė veiklos: dokumenta-cija, kasdienis mokslinis darbas, su-sirašinėjimas su projektuotojais, statybininkais, darbų vykdytojais ir restauratoriais. Šie buvo linkę tempti gumą ir darbus atlkti neko-kybiškai, tad reikėjo tvirtos vado-vos rankos.

Prisimenu priestato statybą ly-dėjusius vargus. Priestato prireikė mirus tapytojui Antanui Žmuidzinavičiui, mat šis visą savo paliki-mą (kuriame - ir velnių kolekcija) paliko M. K. Čiurlionio dailės mu-ziejui.

Įskeldinus Psichiatrijos ligoninę ir Ekskursijų biurą, muziejui atiduotas Pažaislio architektūrinis an-samblis. Jis, pasak P. Stausku, buvo apleistas, nusiaubtas. Reikėjo atlkti milžiniškus inžinerinius ir komuni-kacijų tiesimo darbus, o kur dar tyrinėjimai, restauracija, ekspozicijos rengimas, vietas parinkimas Mykolo Žilinsko dovanotai pa-veikslų kolekcijai, statybos bei įran-gos rūpesčiai - ką ten viską išvar-dysi. Reikėjo nusimanysti apie techninių darbų subtilybes, o kartu būti geram diplomatu. Tikrintojų, „nusimanantį“ ir kaltintojų at-sirasdavo kiekviename žingsnyje. Tai patyriaus ir savo kailiu, prikel-damas Lietuvių literatūros muziejų.

Apie P. Stausko erą muziejuje bū-tų galima parašyti plati kaip marios pasakojimą. Deja, istorija nenoromis tekė baigtis - juk tai ne monografija, o tik pasivaikščiojimas po M. K. Čiurlionio muziejaus užkaborius, su meile atmenant tuometinę jo sielą P. Stauskai bei jo atliktus darbus.

Pabaigai - tapytojo E. Survilos žodžiai: „Žinia apie P. Stausko mirtį mane užklupo netiketai... Visai ne-seniai viename Kauno dienraštyje mačiau gražią nuotrauką, kurioje žiemos fone užfiksotas P. Stauskas, einantis su šuniuku ir anūke... O po kelių mėnesių vėl tame pačia-me laikraštyje perskaiciau tą liūd-ną žinią.

Jis, P. Stauskas, Kauno dailininkų bus prisimenamas kaip talentingas, nepakartojuamas menininkas, tolerantiškas žmogus ir geras kolega.“

**Nuotraukos ir iliustracijos
iš autorės asmeninio archyvo**

Lilija OLŠAUSKIENĖ

*žiebusi ugnį mąstau
prie žemės brangaus kauburėlio
nėra čia mirties*

mirtis šalia mūsų

*ne mirusių
verkit savęs
– gyvieji –
šioje barikadų pusėje*

Gélès

*palangių gélés (n)eina pasivaikščiot ir niekada
nenulipa nuo sostų tik serga praeivų ligomis
sugeria liūdesi išskaido džiaugsmą netgi
tiems kurie (ne)pri(pa)_žista
d_angiško pieno gydomosios galios
spinduliu pakreipia fotoninį žinduką
ir geria pro siaurą adatėlės dūrio angą (q)
pristato piltuvėlių lapų stalčiuose rakina
drėgmę
sutaupyta tam – kai iš dykumos
nuleidžiamos pakimba kopėtėlės
sausai čežėdamos*

po langų žaliuzėm

*jos slepią veidus
palangių gélés nori būti laisvos
kartais apsimeta kad krenta iš vazonų
(iš kasdienybės lysvių) į kažkieno
pagaunančias rankas*

Apie mirtį

*apie mirtį rimčiau
susimąstau tik per vélines
kai šalna pakanda gležnas
žied_gal_véles
kai numatytas pasimatymas dar tik regisi čia
žvakių banguojančioj jūroj
išmetu inkariuką prie brangaus kauburėlio
seniai supiltu ir seniai
susigulėjusio širdyje*

Komforto paletėje

*palieta kavos démē – kaip dekolé –
staiga keičia kontúrus
profilis primenantis kažką
nuvarva (stalo) paviršiumi
nušliaužia koja*

*gurkšnoju tirštą ramybę pro aprasoju si langą
skaičiuoju kiek pritaškė lapų ant praeivés
skaros*

stilingu mazgu surišusios dienos našą

*pakaks rudens ivaizdžio
tarytum išbarstyti pagalvių plunksnų
nesurenkamų išlikimo lapą
vietomis užsižaidžiamą likimo kaladélémis – –
keturgubais vejų palingavimais
atplėšiu žvilgsni nuo drégnų medžių kamienų
apsigaubiu kambario prietema ir*

*pras(is)kleidžiu
at_minties puslapiuose jamžintą knygą*

*neskubu susirinkti ant dramblio kojų vienišos
etažerės*

ruduo stebi

*pro nubégusį makiažą rasojančiam lange
kūno iš(s)lydas keturkampės erdvės ovaluose*

Gal

*reikėjo to grubaus ištokimo to naivaus melo
tiesos imitacijos išverstos kojinės kulnu į viršu
nubégusios akių pačioj matomiausioje*

vietoje tuščios stiklinės

*kurioj prasimatė be(gédiška) dagné –
nuopuolio apostema protrukis
kritimo orgazmas – reikėjo to grubaus
tvirkinančio pasaulio*

*kad gimtų vaikiškas prisiglaudimas reikėjo
tos skausmo paletės lapais palietų rudens
akvarelių iš nesibaigiančio lietaus tvano
ir brutalaus nuo_tykio užsilikusio
psychoanal(yt)iniame stalčiuke lyg gubrys
sąnašų*

*tirpsmo vandenų sunėstas
atsikvepiu supratimo dovana gailestingumo
malone žinojimu kad tai vyko dar prieš ir po
dviejų tūkstančių metų maža moteris mergaitė
ne/buvo sumedžiota
savo pačios ne/kaltumo įpuolusio į žvérries
vyzdį
žvérės taip pat auka tamsos slėnyje – betgi –
reikėjo to grubaus ištokimo*

Nurengti

*vasarom austi
jau nurengti*

*uzpustytu žied(a)dulkém
uzmir(š)ties*

*papilkėjė medžiai
manekenai rudens*

baltas išžiemojimas

Kai įsiropstei į seną prekinį vagonus, visos geresnės vietas pakraščiais jau buvo užimtos. Teko iš bendrabučio pasiskolinti *matraciu-ką* pasitiesti virš ašies, kuri, vos padudėjus traukiniui, imdavo ikyriai klaksėti. Pirmą kelionės naktį visai nesudėjai bluosto, o paskui apsapratai ir kitas šešetą parų knarkei kaip pritrenktas. Kai pasiekėte kelionės tikslą – *Simferopolio sovchozą Kokcetavo srityje*, ir jus, keiliais dešimtis atvykelių, laikinai apgyvendino vadiniamų kultūros namų salėje, pradžioje negalėjai užmigti, nes nėkas po galva neklaksėjo. Porą dienų trynėtės apie campus laukdami, kol paskirstys po brigadas. Neturėdami ką veikti, prasimanėtė pramogų, nes susiradote sportiniu inventoriumu. Kai nusibosdavo tabaluotis ant kieme riogsojusių lygiagrečių, imdavote fechtuotis aprūdijusioms rapyromis. Dažniausiai tu pliekdavaisi savo bendrakursiu, atkakliu žemaičių nuo Kuršėnų. Jি visi su pasimėgavimui šaukdavote Joneliu, žemaitiškai kirčiuodami pirmajį vardo skiemenį. Senos rapyros buvo be efesų, tai tuo priešininko parūdijusio ginklo nuolat kliūdavo tavo neapsaugotiems krumpliams, kurie netruko supūlioti ir paskui palengva gijo kokias tris savaites.

Pagaliau jus – devynis berniukus ir dvi mergiškės – nuveža kokių dešimtį kilometrų nuo *sovchozo* centro prie Bulako aulo. Apgvendinė vagonėlyje su dviaukščiais narais. I vakarus ir į šiaurę, kiek akys užmato – *celina*, arba ne visai tiksliai lietuviškai verčiant – plėšiniai. Rytuose pašonėje – Bulako aulas, pietuose už keleto kilometrų – didžiulis Žoldybajaus ežeras. Neįprastos platybės, kuriose Chruščiovos su savo politbiuru sumästė prisėti javų ir gaunamais derliais atsiginti nuo bado šméklos, kurii tuomet grėsė daugelius raudonosios imperijos regionų. Jau trečius metus į šimtmečiaus nejudintus ir paviršiumi prakendentus dirvonus berti grūdai. Poros derlių būta neblogi, bet trečioji vasara pasitaikė *pekiškai* karšta ir sausa. Žemučiai išdžiūvę stagarėliai liko bemaž bevarpiai, negrižo né sėkla. Apytuščiai grendymai. Darbo nėra. Nėra ir ko ēst. Abi būsimos bibliotekininkės, pastatyotos virėjomis, ant lauko plytos verda kirmėlėtus makaronus, nuo kurių visi devyni valgytojai sutartinai triedžia, vos spėdamis nuo vagonėlio nudumti keletą metrų. Nėra už ko užsislėpti – ap-

linkui nei krūmelio, nei medelio. Tarp aulo ir jūsų vagonėlio basotos didelis būrys žąsų, skabančių sausus žolės stagarus ir dar balažin kuo bemintančių. Tamsią nemėnėsėtą naktį iš tos girgsinčios *govėdos* Jonelis nutveria vieną sparnuotą, staigiai nusuka kaklą, sutūpę nupėsate, išsiverdate ir suryjate, o plunksnas ir vidurius atokiau užkasate. Rytė paaikiėja, kad tai buvo žaselė ne iš valdiško būrio, bet viena iš trijų, priklausiusių pačiam skurdžiausiam kazachui. Bet prisipažinti niekaip nešeina, nors verk.

Valgio vis trūksta, dirbtai nėra ko, tai jūs keturiese leidžiatės nesunkiai perviliojami īinguš, per karą Stalino īšakymu atitremtų iš Kaukazo į Kazachstaną, ir parsisamdo te statyti kiaulidę. Atlygis geras – linkui nei krūmelio, nei medelio. Tarp aulo ir jūsų vagonėlio basotos didelis būrys žąsų, skabančių sausus žolės stagarus ir dar balažin kuo bemintančių. Tamsią nemėnėsėtą naktį iš tos girgsinčios *govėdos* Jonelis nutveria vieną sparnuotą, staigiai nusuka kaklą, sutūpę nupėsate, išsiverdate ir suryjate, o plunksnas ir vidurius atokiau užkasate. Rytė paaikiėja, kad tai buvo žaselė ne iš valdiško būrio, bet viena iš trijų, priklausiusių pačiam skurdžiausiam kazachui. Bet prisipažinti niekaip nešeina, nors verk.

Tau smegeninėj „švinta“, – nusiiepia diplomantai Romas. – Ir dar prieš vidurnaktį, ir dar ne rytuose?

Bet juč iš tikrujų pablyško dangus kitoje šiaurinėje Žoldybajaus ežero pusėje. Pablyškimas pamažu rausvėja. Dar po pusvalandžio dangaus rausvumas ima panėšti lyg į koki fantastinį laivą. Jis auga, plečiasi ir pakyla iki pačių Grīžulio Ra-

ku, palygini. Kai nusitinkuos, šilties busto nebūs.

O dabar kėblinate aptemusia stepe į savo vagonėlį, tik virš galvos mirkis ryškios žvaigždės. Kuo pieštin, tuo ryškesnės, tokiu dažnai apniukusioje gimtinės padangėje nepamatysi.

– Žiūrėkite... – šnabžda garbanus antrakursis Povilas. – Kas ten šiaureje? Lyg švinta...

– Tau smegeninėj „švinta“, – nusiiepia diplomantai Romas. – Ir dar prieš vidurnaktį, ir dar ne rytuose?

Bet juč iš tikrujų pablyško dangus kitoje šiaurinėje Žoldybajaus ežero pusėje. Pablyškimas pamažu rausvėja. Dar po pusvalandžio dangaus rausvumas ima panėšti lyg į koki fantastinį laivą. Jis auga, plečiasi ir pakyla iki pačių Grīžulio Ra-

ku, palygini. Kai nusitinkuos, šilties busto nebūs.

Palengva suvoki, jog atsidūrei *Simferopolio sovchozo* ligoninėje.

Ir ryto sąmonė blaivi, gauni arbatos su sausainiais ir kruopų košės. Po kokios valandos ima kaisti galva, suprantai staigiai kylant temperatūrą. Džiūsta burna. Vėl drumsciasi sąmonė. Baltame lubų kvadratė mačiai ryškėjančią didžiulę tamsiai raudoną neregėto žvérės galvą žaliosmis akimis ir išdriektu ilgi liežuviu. Vaizdinys išblėsta émus slūgti termometro stulpeliui, kol pagaliau sunesta ties trisdešimt penkiais laipsniais, net dar porą desimtų dalelių žemiau. Galvoje blaivu, bet silpna silpna, negali pajudinti nei rankų, nei kojų. Paskui per valandą temperatūra vėl pasiekia beveik keturias dešimt du laipsnius. Kylant, leidžiantis ir vėl kylant, leidžiantis novės čiukčiai, ir paskui išdrožia savo bučią papuošti.

Su įaudrintos vaizduotės netikėtai padariniai gauni susitiki dar po tuzino metų, kai, palikę operuotą sūnų Maskvoje, pakeliui į Aliaską su visa delegacija sustojate Magadane.

Ten jus, kaip labai garbingus svečius iš šešių užsienio valstybių, nuveža į Šiaurės biologinių problemų institutą. Pirmuoju jo direktoriumi aštuoname dešimtmetyje buvo lietuvis akademikas Vytautas Kontrimavičius. O dar prieš šimtą metų sibirietiškų Indigirkos, Kolymos baseinus tyré Vilniaus universitete ėjės mokslus Jonas Čerskis. Už dalyvavimą 1863 metų sukilime aštuoniolikmetis bajoras paimamas į rekrūtus ir išsiučiamas tarnauti į Omską. Politinis kalinys iš Lietuvos tampa vienu žymiausių Sibiro šiaurės tyrinėtojų. Jo portretas šiandien instituto muziejuje kaboto prie jo garbingiausioje vietoje. Ten surinkti įdomiausi eksponatai iš milžiniškos kelių milijonų kvadratinės kilometrų teritorijos.

Prie Rusijos Tolimųjų Rytų žemėlapio prieinā neaukstas pagyvenęs žmogus su balta smaila „akademika“ barzdele ir tamsiomis geromis akimis už storą akinių stiklų. Mokslininkas svečiams pasakoja, kad Tektimėjaus olose Čiukčijoje archeologai aptiko paleolito laikų piešinių. Tokių daugiau pasauluje nerasta.

– Žiūrėkite, – akademikas atkreipia svečių dėmesį į vaizdą ekrane, – čia pavaizduoti šokantys žmonės musmirės. Šiaurės tautoje gyvavo pomėgis kramtyti musmirė ir taip sukelti sau haliucinacinę būseną. Todėl tenyktės musmirės buvo labai vertinamos, joms olę dailininkai net suteikdavo žmogaus bruozų. Tikėta, kad pakramčius musmirę pasirodo „viršutinis žmogus“, paima už rankos ir vedasi į aukštyn, pasaulį, kuriamo vyksta linksmybės ir malonūs stebuklai, o paskui grąžina į žemę. Dar galima sugržti sučiaumojus ir dvi musmires. Bet tas, kuris sukremta tris tokius grybus, pas „viršutinius žmones“ pasilieka amžinai.

Gal ką nors panašaus vartojo ir mūsų proprieitariai Lietuvoje, nes dar iki šiol keistokai besielgiančiam sakoma: atrodai, lyg drignėmis todėl, kad mūsų musmirės nuodingesnės už šiaurietiškias. Ak, ta neapsakoma visų laikų vaizduotės žaismė, kai norėta atitrūkti nuo kasdienybės. Musmirės, aguonos, kanapės... Tabakas, vynas, meilė...

Povilas S. KRIVICKAS

Maliarija

Romanu „Absurda?“ ištrauka

valgis ir keturiasdešimt senųjų rublių per dieną. Darbas – nuo saulėtekio iki saulėlydžio. Keliatei dar tamsoje ir traukiante apie septynetą kilometrų iki statybvietės, kurią reikia pasiekti su pirmaisiais saulės spinduliais.

Grždami jau tamsoje vėl žingsniuojate stepę. Nuo plytu ir skiedinio tampymo maudžiai visą kūną, nesimezga kalba. Jei kuris tyliai šyptelite, greičiausiai raišai meistrai Ibrahimą prisimenate. Pačią pirmąją dieną, nužvelgęs naujosius darbininkus, Ibrahimas griežtai tarė:

– Sieną iš samano mūrysite.

Samanas – tai saulėje išdžiūvę stogintos plytos iš molio ir šiaudų mišinio.

– Kad mes nemokėsime, – nedrasiai memlenate.

– Nieko! Studentai gi! Visokius statmenus matmenis žinote. Tai – pirmyn!

– Mes tik filologai, istorikai...

– Baigt šnekas!

Taip tapote samano mūrininkais. Kuo toliau, tuo linksmesnis darbas. Tiesiog akyse auga siena, dedama iš lengvų, didelių, akytų plytų. Jei iškyla koks nelygumas, tvoji su medine kuoka arba kirvu-

tų. Visa šiaurinė padangė užsilieja rausvu purpuru lyg milžiniška teatro uždanga, kuri banguoja iš rytu į vakarus. Kokią valandą žiūrite visi it pakereti, o purpurinės bangos liula ir liula. Nusivožę dulkėtas kepurės, stovite kaip stabo ištikti priešais Motiną Gamtą ir šitos nepaprastos jos dovanos – netikėtos Šiaurės pašvaistės – neužmiršite visą likusį gyvenimą.

Toji karšta ir sausa penkiasdešimt septintųjų vasara plėšiniuose padovanota tau dar vienai regėjimą. Po poros savaičių prie kiaulidės statybos kartą, jau saulei krypstant vaikrop, pajanti didelį silpnūmą ir aštrias, smilkiniuose tvinksinčias adatėles. Priguli ant netoliene dryksosius lentes ir nebegali atsikelti. Jauti, kad draugai ima tame už rankų, už kojų ir deda ant plėčios drebandžios traktoriaus priekabos. Aptempta sąmonė. Apsikvoši kažkokioje priemenėje, po tavim niekas nebedreba, tik jauti kietą suolą ir matą palubėje silpnai spingsinčią lemputę. Po kiek laiko vėl „atsijungi“ ir atsibundi jau švarioje lovoje, kai kambaryste gerai

Jonas Gasiūnas: išėjimas į kosmosą nebeatrodo didvyriškas

Su tapytoju, prestižinio „Swedbanko“ apdovanojimo laimėtoju Jonu GASIŪNU kalbasi Andrius JAKUČIŪNAS.

– Sveikindamas gavus prestižinių „Swedbanko“ apdovanojimą, negaliu neužduoti tau turbūt paties banaliausio, tačiau neišvengiamuo klausimo – kaip jautiesi ivertintas, ką tau reiškia apdovanojimas?

– Aš visai nesijaučiu ką nors laimėjės. Jau pačioje pirmoje spaudos konferencijoje pasakiau, kad dirbau penkerius metus, todėl apdovanojimą pasiėmė kaip atlyginimą. Nebuvo dreblio, jokio adrenalino neišskyrė. Tikrą pakilių pajutau matydamas ištisusius tautiečių veidelius. Institucijos, kurios mane siulė dalyvauti šiame konkurse, netikėjo mano sėkmę – jos vylesi, kad šiemet mano atvejais nepasiteisins, todėl kitais metais bus galima iškišti „rimtą produktą“ – jaunesnį menininką. Tai buvo juntama ir važiuojant į vadinančią nominavimo vakarą. Nors kelias gana ilgas, tarp „palaikymo komandos“ ir manęs nebuvo jokio pašnėkesio, niekas nebendravo, o kai atvykome į salę, kurioje kabėjo ir mano darbai, visa ta komanda mikliai išsibėgojo po videoinstaliacijų kambarėlius. Vien dėl to, kad tai tapyba. Suprantu, rodyti tapybą šalia šiuolaikinio meno darbų yra šiokis tokia kiaulystė, nes šiuolaikinis menas vartojamas greitai; norint sudėti tapybą į vieną lygi su šiuolaikiniu menu, reikia ilgai žiūrėti ir galvoti. Perskaityti tapybos kūrinį – ilgas darbas. Tik perskaitytes suprantai koncepto svori.

Ačiū Dievui, čia buvo lyginti svoriai, o ne tai, ką akys mato.

– Vadinas, pasieki pergalei vien dėl komisijos profesionalumo? Ar pats dejai pastangų savo stipriosisoms pusėms atskleisti?

– Vienas komentatorius gana tiksliai išreiškė cinišką tiesą: aš buvau rakštis užpakyje ir mane siuntė pralaimėti. Juk pernai konkursą taip pat laimėjo tapytojas (tik jis vartojo *instaliatyvesnių* kūrinį pateikimo būdą), todėl nelogiška valstybei siusti antrą tapytoją, juo labiau kad padidėjo konkurentų būrys – įtraukti rusai su švedais. Tie abu autoriai buvo Venecijos biegnės nominantai, už jų nugarą – kapitalas ir reklama, su manimi nesulyginsi. Aš iš karto supratau, kad tampa „podstavnaja utka“. Jie žinojo, kad gėdos jiems nepadarysi, bet sens – jokių.

Tokiame fone iš pradžių kiek sutrikau. Šiaisiai laikas tapyba nėra inovatyvi. Jeigu ja žaidi, privalai turėti labai stiprūs išdirbti. Ir žiaisti ne tiek su pačia tapyba, kiek su koncepcija. Jeigu vartojo seną išraišką, reikia, kad kalbėtum unikalai kalba. Darbas turi būti autentiškas. Tavo tapyba turi būti arba išskirtinė regione, arba kaip nors ypatingai išreikštį ši laiką. Aš formaliai paskaičiavau savo galimybes, sužinojau, kas bus žiuri nariai, ir atsitiko taip, kad tie asmenys taip man palankūs. Vertintojai žinojo, ką aš darau. Tieki lenkei, tiek vokiečiui, kuris domisi pokomunistinių šalių menu (jis, beje, turėjo didele įtaka), mano darbai padare išpūdį. Taigi buvau ne tuščioje vietoje, o juk man sakė, esą aš senoviškai mąstau, nelaimėsiu su tokiais dalykais, nes socialus (tuo labiau posovietinis) turinys nebe-madingas, tai neaktualus. O aš manau atvirkšciai – tie žmonės tuo

metu negyveno Sovietų Sajungoje, tai jiems didelė egzotika, tai juos užkabina. Kitais aspektais jiems mes esame ne tokie įdomūs.

– Susidaro išpūdis, kad kai kuri mūsų kritikai galvoja kitaip – ir apie tavo kūrinius, ir apie sovietmetį...

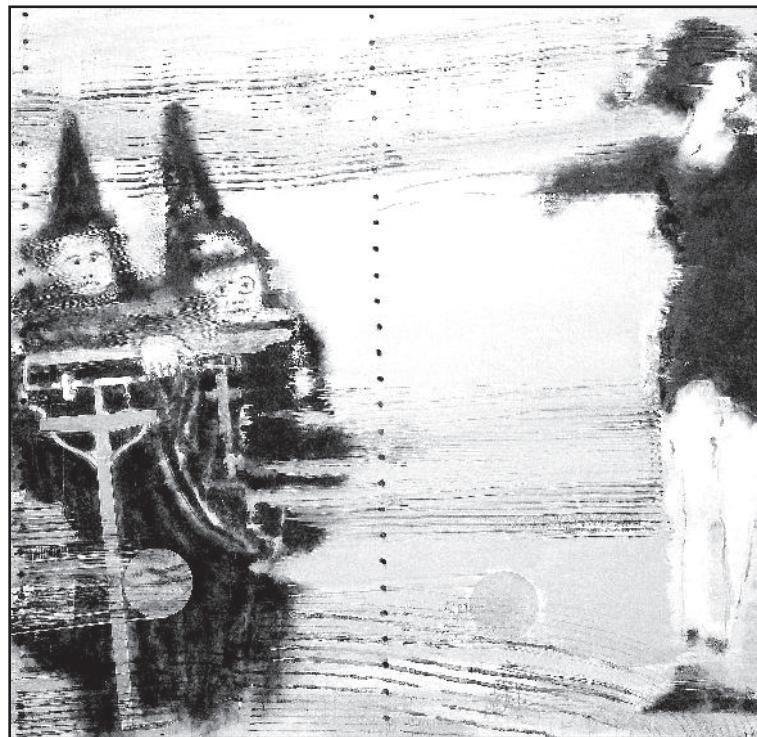
– Dabartinė visuomenė yra gana amnezuota – ji tarsi viskai prisimena iš naujo. Nemažai sovietmetų natūraliai išgyvenusių, nuo jo nukenčiusių žmonių jau yra mirę, užaugo karta, kuri jo né kiek neragavusi, todėl i praeitį kartais žvelgianta labai dekoratyviai. Sovietmetis jiems atrodo mitas. Žinoma, skaitytų mitą iš atstumo nėra blogai, jeigu tas skaitymas turi mokslių pagrindą. Reikėtų rinktis konkretiā analizės kryptį, žinoti, ką tu nori iš ten išpesti. Tačiau jauni menotyrininkai neturi nei kultūrinio luobo, nei prioritetų, kurių remdamiesi galėtų vienaip ar kitaip vertinti tuos kūrinius, taigi visą vertinimą grindžia tik plika emocija, tuo, ką mato. O mano kūryba nėra taip sukonstruota. Ji keliai su lošinėmis. Kartais kritika tai ignoruoja. Sakykime, prirašo komplimentų, bet ne analizuoją, dėl ko ir kaip. Be to, labai daug informacijos menotyrininkės laužia iš pirsto, nes jos yra per jaunos, kad susigaudytų apie kategorijas, kurių naudojai.

– Viename savo darbų vaizduojasi itaigiai praeities ikoną – kosmonautą. Ar ji savaime nėra tokia iškalbi, kad galėtume numoti ranką į papildomą informaciją?

– Atkreipių dėmesį, kad jos kontūras padarytas dūmine linija. Tai parodo aiskią, iš sovietmečio atėjusią ikoną taip, tarsi jos nebūtų. Pabrėžia, jog jis – tik prisiminimas. Antra, naudodamas taškuukus kaip bloknotę norėjau pasakyti, kad darbą galima skaityti fragmentiškai. Po to eina darbo tekštūra – ji suformuota pasitelkiant tam tikrą dažo padėjimo būdą, šiuo atveju – braukiant. Tekštūra tampa panaši į marlės sluošknį, ši taip kūrinius tarsi išgyja absolūtai medicininį kvapą. Tas kosmonautas – liganis. Kodėl kosmonautas liganis? Mes užkariaujame kosmosą, bet mes jis galime užkrēsti ir balsiomis ligomis – visa bjaurastimi, kurių nešiojame savyje. Na, o darbo pavadinimas jau visai nieko bendra neturi su sovietmečiu – „Užrašyk ant skafandro savo vardą, aš negirdžiu“. Taigi galiausiai paaškėja, jog kalbama apie meilę. Jeigu žiūrovą atseka visą struktūrą – dėl ko tie taškai, dėl ko dūminė linija, kurią atėmus konkretnus objektas tampa nekonkrečiu, dėl ko veidas modeliuotas iš dūmų (o tai yra ganetinai kraupu, nes dūmas – fikcija, jo néra, vadinas, iš žmogaus nėra) – jam tampa viskas aišku. Šios metaforos, jei jas perskaitytai iš eilės, atveria šiurpoką tikrovę. Išėjimas į kosmosą nebeatrodo tokas didvyriškas.

– Bet juk turbūt neverta tikėtis, kad kiekvienas parodos lankytapas ar net profesionalo meno vertintojas bus tokis ižvalgas, kad atspės tavo sumanymą?

– Perskaityti šešis darbus yra pašelusiai sunku, reikia velniskai atdaus žiūrovo. Pristatydamas savo kolekciją prie kiekvieno darbo priedėjau aprašą, todėl komisijos nariams buvo daug lengviau, ir kūriniai jiems padarė išpūdį. Tie aprašai – tarsi pildoma literatūra prie darbo. Cia grynosios tapybos kaip ir néra. Veikiau pasinaudojimas tapyba. Nors vis dėlto ir tai yra tapyba.

„Sekmadieniais galima iškesti ir tai“. 2009. Drobė, akrilas, piešinys degančia žvake, 305x295.

Beje, visai nebūtina atspėti, ką aš norėjau pasakyti (ar tikėti mano komentarais). Kiekvienas žiūrovą gali perskaityti savaip. Sakykime, estai pastebėjo, kad mano darbuose labai aktyvi roko poezija, o juk aš pats apie tai išvis negalvojau!

– Gal dabar truputeli atsiribokime nuo konkurso. Būtų labai įdomu sužinoti, kodėl, tavo nuomone, mes turėtume vis prisiminti ir iš naujo vertinti sovietmetį, kuris šiaip jau mūsų gyvenime buvo anomalija?

– Man sovietmečio vaizdiniai sugrižta, nes dabartinėje politikoje matau simptomų, kurie gali mus vėl sugrąžinti prie tos santvarkos. Jaunesnė karta kai ką apie tai gali sužinoti stebėdama išykius Rusijoje. Ten pasireiškia simtaprocentiniai buvusios sistemos ženkli. Sovietų Sajungos nebéra, bet pati Rusija vis tiek išlieka agresorė. Daug anuometinių reiškiniių gyvuoją ir šiandien, nors yra užslėpti. Aš imu motyvus iš sovietų, bet jie néra visiškai tokie kaip anuomet, pasako visai ne tokius dalykus... Parodydamas, kad mane dar persekoja paranoja, ironizuju savę.

Viename mano darbe vaizduojama radaras. Jis nutapytas taip, kad primintų voratinklį. Normali techninė forma paversta organine. Sukūriau tokią struktūrą, pamatęs vorą tinkle. Bet pretekstas tai darysti ir to motyvo absurdiskumas man kilo dėl debatų, verta ar neverta statyti radarus Lenkijoje. Pasukui radarų buvo atsiskyrę, ir susiklostė taip, kad ta mano efemerija šimtu procentų pasiteisino jo formoje.

– Žinau, kad esi kritiškas žmogus, todėl nenustebčiau iš tavęs išgirdęs, kad daug sovietinio mastymo išliko ir Lietuvos dailės struktūrose – Dailininkų sąjungoje, VDA, Nacionalinėje galerijoje ir kt.

– Pirmiausia nepriklausomybė nepajėgė išesti tuo metu išveisusių klaninių struktūrų. Ne sugriauti jų nepajėgė – tai buvo sekminai padaryta – bet išrauti poreikiojas iš naujo formuoti. Nepriklausomybės periodu iškūrusios naujos struktūros elgesi ir elgiasi lygiai taip pat kaip sovietmečiu.

Jos tai daro intuityviai, nes visi orientuojamės į Vakarus, o instinktas vėl

bėti. Tiki dabar kiekvienas menininkas save populiarina skirtingomis strategijomis. Vienas daro išpūstą reklamą, kuri neblogai suveikia (Marcinkevičiaus atvejis). Aš i tai žiūriu visai kitaip. Tam tikrą populiarumą užsidirbau – bent praeityje – kūrinius eksponuodamas alternatyviose vietose. Bent jauniems žmonėms tai darė išpūdį. O vėliau man labai padėjo stiprūs straipsniai – pavyzdžiu, Alfonso Andriuskevičiaus, taip pat parodos kaimyninėse valstybėse. Kritikai, kurie nebuvo paveikti vietinių klanelių, rašė atvirai, drąsiai, įtikinamai.

– Priklausai kartai, kuri jaujintėje praktikavo ekspresionistinę manierą. Dabar tavo tapyba priartėjusi prie pat šiuolaikinio meno ribos. Kas skatino tokią stilistikos transformaciją? Ar tai susiję su tapybos sampratos kitimu, ar su asmeniniais ieškojimais?

– Man tapyba yra reiškinys, kuris visada buvo tokis pats, visada kaltėjo apie tuos pačius dalykus. Tapyba visuomet bylojo apie laiką, kuriamė gyveno tapę asmuo, ir apie patį kūrėją. Tokia samprata tinka ir bet kuriai kitai meno formai, bet primenu tai dėl to, kad tapyba daugybę kartų buvo laidojama ir daugybę kartų ji vėl iš naujo atgimdavo. Buvo gnuždoma ir prisikeldavo. Tai lémė paprastas faktorius – arba laikas, arba erdvė tuo metu būdavo menininko neapžiujami. Arba atsiliekama. Kažkoks paslydimas tarp tų dviejų kategorijų. Lietuviškos tapybos atveju su laiku buvo prasilenkta natūraliai, nes buvome izoliuoti, bet tų žmonių negalime kaltinti, jie atliko savo darbą kaip rezistentai. Išlaikė tai, ką buvo uždirbusi senoji karta. Bet vėliau tas modelis nebėtiko. Atotrūkis pasidarė dar didesnis negu prie sovietų. Reikėjo vytis. Kaip aš viaus? Naujos raiškos nesiėmiai radikalai – nebūčiai galėjės, nes dalykai, kuriuos dabar darau, radosi man perėjus per instaliacijas, objektus. Aš, pats nežinodamas, éjau į kitas puses, ir visos tos kitos raiškos analizės man padėjo grįžti.

– Kaip tavo tapybą veikia dėstytojavimas?

– Matyt, priklausau vampyrų kategorijai, nes darbas su jaunais žmonėmis man duoda turbūt daugiau negu naujos literatūros skaitymas. Informaciją apie dabartį, šiuolaikinio žmogaus jausmus perprantu greitesniu būdu per studenitus. Užtai man su jais įdomu dirbti, nors jie galbūt ko nors nepadarо. Bet aš jaučiu, su kokiais jausmai jie eina į tai. Tas darbas nėra vien tarnyba – kiek aš duodu, tiek ir gaunu.

– Gal pabaigai norėtum ką nors pasakyti kritikams, spaudoje neseniai aptarusiems tavo konkursinius darbus? Itariu, kad turi jiems priekaištų...

– Nieko nuostabaus – jaunimėlis šiek tiek sudirges, nes nukonkuravau jaunesnius už save. Kai kritikai pradeda aiškinti, esą vienos mano darbas (iš tų, kurie buvo parodoje) yra geras, o kitas – bologas, man darosi baisiai keista, nes juk ten nėra atskirų darbų. Visa kolekcija – vienas konceptualus darbas, negalima kurio išskirti ar išmesti. Tie priekaištėliai – absolūčiai juokingi. Žmonės, kurie bandė analizuoti mano kūrinius, paprasčiausiai neprofesionaliai dirbo. Jiems niekas netrukde pasiklausti Nacionalinės galerijos kuratorės, kuri tvarkė tuos reikalus, kas ten iš tikrujų yra, arba paimti iš jos mano darbų aprašus ir juos paskaiti. Bent tekstinė pusė būtų sukramtyta. Be to, dviejų darbų straipsnio autorė negalėjo matyti, nes jie buvo nutepti specialiai tai parodai ir Lietuvoje neeksponuoti. O rašo taip, tarsi viskai būtų mačiusi... Bet gal čia smulkmenos?

89-ojo
kūrybinio
sezono sausio
mėnesio repertuaras

21 d., ketvirtadienį, 18 val. Penkojoje salėje – „Laimingi“. Dviejų dalių spektaklis pagal Friedricho von Schillerio „Klastą ir meilę“. Režisierius Artūras Areima. Spektaklio trukmė – 2.30 val. Bilieta kaina – 40 Lt.

21 d., ketvirtadienį, 19 val., 26 d., antradieni, 18 val. PREMJERA! Tavernos salėje – Tonino Guerra „Ketvirtoji kėdė“. Vienos dalies komedija. Režisierius Rolandas Atkociūnas. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilieta kaina – 40 Lt.

22 d., penktadienį, 18 val. Ilgoje salėje – Bernard Marie Koltès „Sugržimas į dykumą“. Drama. Režisierius Artūras Areima. Spektaklio trukmė – 3 val. Bilieta kaina – 25 Lt.

23 d., šeštadienį, 24 d., sekmadienį, 12 val. Parketinėje salėje – Vytauto V. Landsbergio „Ateities miestas“. Spektaklis pauaugliams ir jaunimui pagal knygą „Gediminias ir 4 seneliai“. Režisierius Arnoldas Jalianiauskas. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilieta kaina – 15 Lt.

23 d., šeštadienį, 18 val. Tavernos salėje – Juhan Smuul „Svečiuose pas pulkininko našlę“. Vienos dalies anekdotas. Režisierė D. Juronytė. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilieta kaina – 25 Lt.

23 d., šeštadienį, 24 d., sekmadienį, 19 val. Mažojoje scenoje – Erico-Emmanuelo Schmitto „Smulkūs vedybiniai nusikaltimai“. Dviejų dalių vedybinis detektyvas. Režisierius Raimundas Banionis. Spektaklio trukmė – 2 val. Bilieta kainos – 25, 30 Lt.

24 d., sekmadienį, 18 val. Ilgojoje salėje – Antonio Čechovo „Palata“. Ligos istorija. Inscenizacijos autorius ir režisierius Rolandas Kazlas. Spektaklio trukmė – 2 val. Bilieta kaina – 50 Lt.

26 d., antradieni, 19 val. Mažojoje scenoje – Danielio Dasino „Paskutinė Diuranų daina“. Išpažintis. Režisierius Agnus Jankevičius. Spektaklio trukmė – 2 val. Bilieta kainos – 20, 25 Lt.

27 d., trečadienį, 18 val. Ilgojoje salėje – Jean-Luc Lagarce „Tolima šalis“. Dviejų dalių drama. Režisierius Gintaras Varnas. Spektaklio trukmė – 3.15 val. Bilieta kainos – 25, 30 Lt.

Teatro kasa veikia kasdien 10.30-19 val. Informacija tel. 8-37 22 40 64, www.dramosteatras.lt. Bilietus taip pat platina TIKETA.LT.

Kauno valstybinis lėlių teatras

22 d., penktadienį, 19 val. Vilniaus „Lėlės“ teatro poezijos monospektaklis „Geležis ir sidabras“. Pagal poeto ir vertėjo Vlado Šimkaus eiles. Scenarijus autorius, režisierius R. Kazlas. Dailininkė N. Keršulytė. Vaidina ir skaito aktorius R. Kazlas. Bilieta parduoda www.tiketa.lt.

23 d., šeštadienį, 12 val. Mažojoje scenoje – „Kai krenta žvaigždė“. Vaidinimas H. K. Anderseno pasakų motyvais. Režisierius A. Žiurauskas. Bilieta kaina – 8 Lt.

24 d., sekmadienis, 12 val. „Zuikio kaprizai“. Spektaklis-žaidimas, apie tai, kas nutiko užsispręliui zuikiui. Nu 3 m. Režisierius A. Stankevičius. Bilieta kainos – 8, 10 Lt.

Bilietai parduodami teatro kasoje ketvirtadieniais ir pentadieniais 11-17 val., šeštadieniais ir sekmadieniais 10-14 val. Informacija tel. 8-37 220061, www.kaunoleles.lt.

Kauno kamerinis teatras

21 d., ketvirtadienį, 18 val. Lauros Shaine Cunningham „Mergvakaris“. Dviejų dalių amerikoniška komedija. Režisierius A. Rubinovas. Spektaklio trukmė – 2.35 val. Bilieta kainos – 24, 30 Lt.

22 d., penktadienį, 18 val. Pero Lagerkvisto „Nežūauga“. Monodrama. Režisierius S. Rubinovas. Spektaklio trukmė – 1.15 val. Bilieta kainos – 16, 20 Lt.

23 d., šeštadienį, 18 val. Michalo Walczako „Pirmasis kartas“. Dviejų dalių spektaklis. Režisierius S. Rubinovas. Spektaklio trukmė – 2.15 val. Bilieta kainos – 24, 30 Lt.

24 d., sekmadienį, 27 d., trečadienį, 18 val. Fransua Rablé „Gargantua ir Pantagruelis“. Užstalė tikriesiems gurmanams. Spektaklį pristato putojantis vynas „Alita“ (N-18). Režisierius S. Rubinovas. Spektaklio trukmė – 1.55 val. Bilieta kainos – 40, 50 Lt.

Bilietai parduodami teatro kasoje darbo dienomis 14-18 val., šeštadieniais ir sekmadieniais 11-17 val. Informacija tel. 8-37 228 226. Bilieta galima užsisakyti interneto svetainėje www.kamerinisteatras.lt, elektroniniu paštu info@kamerinisteatras.lt arba išsigiti BILIETAI.LT ir „Bilietai Pasaulis“ prekybos vietose.

Nemunas ISSN 0134-3149

Leidžiamas nuo 1967 m. balandžio mėn.

Išeina ketvirtadieniais

Gedimino g. 45, 44239 Kaunas
Telefonas ir faksas – (8-37) 322244

El. paštas: nemunasredakcija@gmail.com

Internetinis adresas: <http://www.culture.lt/nemunas>

Indeksas 0079
Steigėjas ir leidėjas — Lietuvos raštojų sąjunga
Steigimo liudijimas Nr. 405
Spausdino UAB „ArxBaltica“
Tiražas 1500
Rankraščiu nerecenzuojame ir negražiname.

Kauno valstybinis muzikinis teatras

21 d., ketvirtadienį, 18 val. Karlo Miliokero „Studentas elgeta“. Spektaklis skirtas studentams. Trijų veiksmų operetė. Režisierius Andrey Bechastchastny, dirigentas Virginijus Visockis, dailininkė Kotryna Daujotaitė, choreografas Dainius Bergvinis. Spektaklio trukmė – 3 val. Bilieta kainos – 10, 15, 18, 30, 35, 40, 100 Lt.

22 d., penktadienį, 18 val. Džono Kanderio, Džozefo Steino, Fredo Ebo „Zorba“. Dviejų veiksmų miuziklas. Režisierius Jan Szurmiej (Lenkija), dirigentas Virginijus Visockis, dailininkė Janina Malinauskaitė. Spektaklio trukmė – 3 val. Zorbos vaidmenį atlieka Nacionalinės premijos laureatas aktorius Vladas Bagdonas. Bilieta kainos – 10, 15, 18, 30, 35, 40, 100 Lt.

23 d., šeštadienį, 18 val. Franco Lehoro „Paganinis“. Trijų veiksmų operetė. Režisierius Horst Zander (Austrija), dirigentas Julius Geniušas, scenografas Frieder Klein (Austrija), kostiumų dailininkė Hanna Wartenegg (Austrija). Spektaklio trukmė – 3 val. Bilieta kainos – 10, 15, 18, 30, 35, 40, 100 Lt.

24 d., sekmadienį, 12 val. „Sniego karalienė“. Dviejų dalių baletu spektaklis vaikams H. K. Anderseno pasakos motyvais pagal Edvardo Griego ir Jeano Sibeliuso muziką. Choreografas Aleksandras Jankauskas, dirigentas Jonas Janulevičius, dailininkė Ramune Skrebėnaitė. Spektaklio trukmė – 2 val. Bilieta kainos – 5, 10, 15, 18, 20, 25, 50 Lt.

24 d., sekmadienį, 18 val. Franco Lehoro „Linksmoji našlė“. Trijų veiksmų operetė. Režisierius Gintas Žilys, dirigentas Julius Geniušas, dailininkė Marija Rubavičiūtė, choreografas Daniel Salimbaev (Rusija). Spektaklio trukmė – 3 val. Bilieta kainos – 15, 25, 30, 40, 45, 50, 100 Lt.

27 d., trečadienį, 18 val. Sai Kolmano „Mieloji Čarit“. Dviejų dalių miuziklas. Režisierius Kęstutis Jakštėnas, dirigentas Julius Geniušas, dailininkė Marija Rubavičiūtė, choreografas Aurelijus Lišauskas. Spektaklio trukmė – 3 val. Bilieta kainos – 15, 25, 30, 50, 55, 60, 100 Lt.

Teatro kasa dirba 11-14.00, 14.45-18 val. Poilsio diena – pirmadienis. Informacija tel. 8-37 22 87 84, el. p. administator@muzikinisteatras.lt.

24 d., sekmadienį, 17 val. Kauno miesto simfoninis orkestras (vyr. dir. dirigentas Modestas Pitrėnas).

Programoje: Maurice Ravel „Pavana mirusiai infantai“, Claude Debussy „Fauno popietė“, simfoninis preliudas pagal S. Mallowé, Maurice Ravel „Mano motutė žąsis“, penkios pjesės orkestriu iš baletu muzikos, Leonard Bernstein „Kaukės“ iš Simfonijos Nr. 2 fortėpijonui ir orkestrui „Nerimo amžius“, Leonard Bernstein Operetės „Kandidas“ uvertūra, Maurice Ravel Koncertas fortėpijonui ir orkestrui Nr. 1, G-dur. Solistė Guoda Gedvilaitė (fortėpijonas). Dirigentas Modestas Pitrėnas. Bilieta kainos – 10, 20 Lt.

Bilietai platina TIKETA ir Kauno filharmonijos kasos. Informacija tel. 8-37 20 04 78, www.kaunofiharmonija.lt

21 d., ketvirtadienį, 17.30 val. Rašytojų klubė (K. Sirvydo g. 6, Vilnius) – Lauryno Katkaus poezijos knygos „Už septynių gatvių“ pristatymas. Vakarą veida literatūrologas Virginijus Gasiliūnas RAŠYTOJŲ KLUBAS ir literatūros kritikas, poetas Rimantas Kmita. Vakare dalyvauja autorius, poetai Donatas Petrošius, Marius Burokas, Julius Keleras. Po renginio pasisėdėjimas „Suokalbyje“ su DJ Nopal ir „Žaliasios jaunystės muzika“ (9-10 deš.).

26 d., antradieni, 17.30 val. poezijos vakaras su jaunuju poetu Vytautu Stankumi ir jo knyga „Vaikščiojimas kita ledo puse“. Dalyvaus knygos autorius Vytautas Stankus, poetai Viktoras Rudžiškėnas, Donaldas Kajokas, Rimvydas Stankevičius, Armas Ališauskas, Domantas Razauskas.

Informacija tel.: (8-5) 2629627; (85) 2617727; el. p.: rapsytojuklubas@ava.lt.

Pirmųjų knygų konkursas

Lietuvos raštojų sąjungos leidykla skelbia pirmųjų prozos ir poezijos knygų konkursą. Konkurse gali dalyvauti ne vyresni kaip 35 metų literatai. Įprasta teikiamo kūrinio apimtis – 2-4 autoriniai lankai (autorinis lankas – 40 000 ženklų arba 700 poezijos eiliučių). Kompiuteriu surinkto teksto 3 egzemplioriai su kūriniu sarašu (turiniu) priimami leidyklos rašinėje (K. Sirvydo g. 6, tel. 8-5 262 89 45) iki 2010 m. vasario 16 d. Kartu prašome autorų pateikti trumpas žinias apie save ir svarbesnių publikacijų sarašą (irgi 3 egzempliorius). Kūrinius vertins Lietuvos raštojų sąjungos valdybos sudaryta komisija. Konkurso laimėtojai bus paskelbti tuose leidiniuose, kuriuose pasirodė šis skelbimas. Kitų konkurso dalyvių kūrybos leidykla nekomentuoja.

Vyriausasis redaktorius
Viktoras Rudžiškėnas – tel.: (8-37) 322244, (8-610) 67255
Referentė – Aurina Venislovaite – tel. (8-37) 322244
Vyriausiojo redaktoriaus pavaduotojas –
Donaldas Kajokas (KAUKO LAIPTAI) – tel. (8-37) 322251
Vyriausiojo redaktoriaus pavaduotoja –
Gražina Viktorija Petrošienė (TILTAI) – tel.: (8-37) 322266
Naujienų redaktoriai: Audronė Meškauskaitė – tel. (8-37) 322251, (8-615) 24983, Andrius Jakutėnas – tel. (8-611) 98945 el. paštas: jakuciunas@gmail.com
Apžvalgininkai: literatūra – Valdemaras Kukulas, Erika Drungytė; fotografija – Romualdas Rakauskas; muzika – Eugenija Žakienė; kinas – Gediminas Jankauskas.
Fotografai: Zenonas Baltrušis, Narcizas Freimanas.
Stilištė – Lina Navickaitė – tel. (8-37) 322251
Maketuotojas – Juozas Pužauskas – tel. (8-656) 38529
Buhalterė – Irena Kavaliauskienė – tel. (8-37) 322235, (8-656) 41705

27 d., trečadienį, 17 val. Maironio lietuvių literatūros muziejuje (Rotušės a. 13) – Dovilės Zelčiūtės romano „Gastrolės“ sutiktuvės. Kartu su knygos autore dalyvaus rasytojai Aldona Ruseckaitė, Enrika Striogaitė, Petras Venclovas, Rita Vinciūnienė.

Kauno kultūros centras „Tautos namai“

22 d., ketvirtadienį, 17 val. Kauno kultūros centre „Tautos namai“ (Vytauto pr. 79 / Kęstučio g. 1) – asociacijos „Teatronas“ dviejų dalių spektaklis jaunimui „Sveiki!“. Režisierius Gildas Alekša. Bilieta kaina – 5 Lt. Bilietai platinami 1 val. prieš renginį.

Kauno tautinės kultūros centras

21 d., ketvirtadienį, 18 val. Kauno tautinės kultūros centre (A. Jakšto g. 18) – vakarėnė „Šokim!“. Veda Daugailė Braziūtė. Iėjimas nemokamas.

22 d., penktadienį, 17 val. svečių valanda „Radvila Našlaitėlis ir jo kelionė į Jeruzalę...“. Dalyvauja kraštotyrininkė Jūratė Dručkienė. **18.30 val.** paskaita „Pinigai: žmogus ir visuomenė“. Lektorius Aleksandras Žarskus.

26 d., antradieni, 17 val. smulkių amatų (rankdarbių) mokymai suaugusiems „Darbai“ is popieriaus masės. Užgavėnių kaukės. Veda dailininkė Rita Juodytė.

27 d., trečadienį, 18 val. atviri pokalbiai „Nuo Dekarto iki transpersonalinės psichologijos. II d.“. Lektorius Aleksandras Žarskus.

Informacija tel. 8-37 20 74 09, www.ktkc.lt

22 d., penktadienį, 16 val. Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus M. Žilinskio dailės galerijoje (Nepriklausomybės a. 12) danų grafikos parodos „Laiko spaudas“ („Tryk pā tiden“) atidarymas. Tradicinių ir šiuolaikinių technologijų estampus apimanti paroda išsamiai apžvelgia šiuolaikinę Daniujos grafiką, atspindi plačias grafikos meno kūrybinės raiškos galimybes.

23 d., šeštadienį, Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus Paveikslų galerijoje (K. Donelaičio g. 16) prasidės kasmetinė, nu

Kauno karuselė

Kauno Žaliakalnio funikulierius „F Galerija“ tampa beveik turistinė. Labai jau dažnai čia rengiamose parodose keliaujama po svečias šalis. Ši kartą su fotografiu Donatu Stankevičiumi parodoje „Welcome in Berlin“ galiite nuvykti į Vokietijos sostinę. Beveik paradoksas – autorius ten praleido vos pusdienį, bet ir to pakako parodai parengti. Prieš mūsų akis – daiktikas ir dokumentuotas megapolis. Kelionės dienoraštis.

Na, o galerijos įkūrėjas Mindau-

gas Kavaliauskas visuomenei pri-
stato savo naujajį fotoalbumą „Kražiu portretas“. Keistos, bui-
tiškos, šmaikščios ir šventiškos
dvasinio paveldo transformacijos
kasdieniuose Kražiuose XXI a. to-
li nuo turistiškumo. „Tai Lietuva,
kurioje realybė buvo be šou ele-
mentų, kai žmonės džiaugėsi ir liū-
dėjo ne tam, kad kiti tai matyti, o
tam, kad gyvenimas būtų pilnas
žvairiaus potyrių“, – teigė foto-
grafas. Jis tokią Lietuvą įvardijo
vienu žodžiu – „priešeuprinė“.

Sausio 16 ir 17 d. Kauno drama-
tos teatras pristatė dar vieną Ta-
vernų salės premjerą – komediją

„Nemunas“ rekomenduoja

Kitokio kino klube – „Mano vaivorų naktys“

Gediminas JANKAUSKAS

Azijos Godaru dažnai vadina-
mas Kinijos režisierius Wongas Kar Wai'us, Kanų kino festivalyje
pristatydamas filmą „Mano vaivo-
rų naktys“ (jį Kitokio kino klub-
e žiūrėsime **antradienį, sausio 26 d.**),
aiškino, kad ši istorija išsirutulio-
jo iš jo aštuonių minučių trukmės
senos novelės ir kad samoningai
atiduoda duoklę amerikiečių ki-
nui, iš kurio savo metu W. Kar
Wai'us daug ko išmoko.

„Nevaizduokite ašočio, bet pa-
sitenkite perteiki jo sielą“, – taip

darželio stalo. Tačiau yra dizaine-
rių, kurie tokius žaidimus žaidžia
višą gyvenimą ir rimčių rimčiau-
si veido išraiška.

„Ką galima pagaminti iš popie-
riau?“ – klausiate jūs, jau nebe-
lankantys vaikų darželio. I klau-
simą atsako dizaino paroda „Po-
pieriukas“, Kauno architektų są-
jungos galerijoje veikianti nuo

sausio 19 d. Pristatomi funkcion-
alus daiktai iš skirtingai panau-
dato žvairių rūsių popieriaus. Jis

dizaineriams – šilta medžiaga, ku-
ri leidžia skleistis pačioms neti-
kėčiausiomis idėjomis. O parodos
organizatoriai tikisi dar ir skatin-
ti „dizaino judėjimą“ Kauno mie-
ste. Tegul jis juda!

Ažuolas Gaižutis visus varo nuo
pabodusio televizoriaus ir kviečia
i „Skliauto“ klubą, kuriame antra-
dieniais galėsite arčiau susipažinti
su nekomerciniu kinu. Žada ne
tik filmus, bet ir atsakymus į klau-
simus, kuriuos dažniausiai užduo-
dame vieni patys sau: kas yra ne-
priekliausomas kinas, koks nepri-
klausomo kino studijų gyvenimas,
kaip keitėsi nepriekliausomas Ame-
rikos kinas nuo XX a. pradžios iki
šių dienų, kaip jo savitumas veikia
Holvudo kiną, kaip kūrė ne-
priekliausomi režisieriai?

Paskaitų ciklą ves Muzikos ir
teatro akademijos Kino istorijos
dėstytojas Stasys Baltakis.

Sausio 19 d. jau įvyko pirmoji
„Neprisklausomo kino istorijos“ pa-
skaita ir pažintis su režisieriumi
Denniu Hooperiu.

Jei ši antradienė dar praleidote
prie televizoriaus, pats laikas ap-
sigalvoti.

Parengė
Audronė MEŠKAUSKAITĖ

nių vaidmenų atlikėjus jis pasi-
rinko ne tradiciškai per kino bandymus,
bet pasikliaudamas intui-
cija. Taip po ilgų pokalbių su ak-
toriumi Jude'u Law režisierius išsi-
tikino, kad geriau rusiškoje užei-
goje Niujorke dirbančio vieni-
šiaus iš Mančesterio niekas nesu-
vaidins. O jokios kinematografi-
nės praktikos neturinčią dainininkę
Norah Jones W. Kar Wai'us sa-
kosi pasirinkę todėl, kad išsimy-
léjo jos balsą pačios dainininkės
nė nemate.

Iš meilės gimęs aktorių duetas
yra tikras desertas kino gurma-
nams, mėgstantiems neskubaus ritmo
pasakojimus, pilnus iškalbin-
gų nutylėjimų, kai vienas žvilgsnis
pasako daugiau nei ilgas monologas
ir kai gali burnoje pajusti
vaivorių pyrago su vaniliniu kre-
mu skonį.

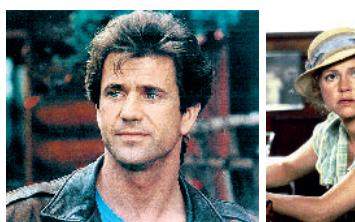
užsišaldyti iki tų laikų, kai medici-
na padės jo mylimajai atsibusti. Bet
Haris po eksperimento greitai mirė,
ir Danielui teko pagulėti šaldytuve
daugiau nei 50 metų.

Dramoje „Širdies kertelės“
(sekmadienis, 12.00 val., TV3) jau-
dinančios istorijos fonu tapo Di-
džiosios ekonominės depresijos
laikų Amerika. Po to, kai mažame
Teksaso valstijos miestelyje girtas
juodaodis nušovė serifa, naše-
tupusiai Ednai Spalding (aktorė Sally
Field) tenka vienai prižiūrėti
praskolintą ūki, auginti du vaikus
ir kovoti dėl išlikimo. Kai bankas
ima gviečtis moters turto, ji pasi-
samdo pagalbininką, vardu Mozė.

Sekmadienio vakare pasinerti-
me į meilės nuotykių ir karališkų
intrigų pasaulį. Tik filme „Bla-
nša“ (sekmadienis, 23.35 val.,
TV3) neieškokite istorinės tiesos.
Autoriai vien punktyru nužymi
XVII a. atmosferą, bet yra visiškai
teisūs, kai teigia, jog faktinis vi-
sus Prancūzijos valdovas tada bu-
vo kardinolas Mazarinis, o soste
sédėjęs karalius Liudvikas XIV –
tik marionetė kardinolo rankose.
Rimčiausiu Mazarinio priešu autorių
padaro kilmingos šeimos at-
stovę Blanšą De Peron (aktorė Lou
Doillon). Ši plėšikų ir viso-
kio plauko padugnių vadeive ta-
pusi mergina svajoja atsiteisti su
karališku intrigantu už savo še-
mos nužudymą.

Savaitgalis prie televizoriaus

Mokėkime skaityti įspėjančius pranešimus

Gediminas JANKAUSKAS

Gero kino savaitgalį ši kartą
pradeda režisierius Stevenas Spiel-
bergas. „Įspėjantis pranešimas“
(penktadienis, 0.10 val., LNK) po-
lemizuosa su anksčiau sukurtu jo
filmu „Dirbtinis intelektas“, kuria-
me matėme pasakišką XXI a. vidu-
rio vaizdelį: nuo globalinio kata-
lizmo išlikusieji gyvena tikrame
techniniame rojuje, kuriame įveik-
tos visos ligos, o žmonės tapę ma-
nekenais primenančiomis vaikščio-
jančiomis mikroschemomis. Iš tų
pati laikotarpį nukelia ir „Įspėjan-
čio pranešimo“ istorija. 2054 m.
Vašingtone pagaliau įveiktas nu-
skalstamumas. Ir visa tai – dėl mo-

derniausios nusikaltimų prevenci-
jos programos. Specialus Teisingu-
mo departamento elitinis būrys at-
vyksta į būsimo nusikaltimo vietą
prieš jį įvykstant ir izoliuoją
nuo visuomenės tuos, kurie dar tik
planuoja nusižengti įstatymui. Ta-
čiau nepriekaištingai veikiančios
sistemos išvirkščią pusę savo kai-
liu bus lemta patirti Nusikaltimų
skyriaus vadovui Džonui Ander-
tonui (aktorius Tomas Cruise'as).
Kartą vyrukas sužino, kad jis pats
ištariamas nužudęs žmogų, kurio net
nepažista.

Antrojoje kriminalinio epo da-
lyje „Krikštatėvis 2“ (šeštadienis,
22.00 val., TV3) nužudyto dono
Vito Korleonės kriminalinė impe-
rija atitenka jo sūnui Maiklui (aktorius
Alas Pacino). Bet prasidės ši
istorija nuo prieities. Autoriams
labai svarbu prisiminti, kokias ke-
liais iš mažo kaimelio Sicilioje į
tolimąjį Ameriką atvyko galingo

italų mafijos klano įkūrėjas. Ame-
rikoje jaunas Vito Korleonė suge-
bėjo pasipriehinti „Mažosios Italijos“
regioną valdžiusių organizacijai,
„Juodoji ranka“, o nužudęs
savo tautiečius reketavusį domą Fa-
nuči, jis pats tapo nusikaltelių kla-
no vadovu. Vėliau jau Maiklui bus
lemta Korleonės klaną paversti ga-
linga korporacija, kurioje organi-
zuotas nusikalstamumas glaudžiai
susipina su politika.

Filme „Amžinai jaunasis“ (šeštadienis,
22.00 val., TV3) nuotykiai
susisieja su melodramatiška kolizi-
ja. Danielis Makormikas (aktorius
Melas Gibsonas) skraido legendiniu
bombonešiu B-52. Kai jo myli-
moji Helen pateko į avariją ir už-
miglo letargo miegu, praradęs gy-
venimo džiaugsmą šaunus pilotas
nusprendė pasinaudoti savo drau-
go Hario moksliniais išradimais ir